

HJALMAR BRANTING

SOSIALISMI

HISTORIALLINEN ESITYS

SUOMENNOS

KUSTANTAJA
SOSIALISTIN KIRJAPAINO-OSUUSKUNTA I. L., TURKU

TURUSSA 1908
SOSIALISTIN KIRJAPAINO-OSUUSKUNTA I. L.

AIKAMME „SOSIAALINEN KYSYMYS“.

Erityistä huomiota ansaitsee kiinnittää siihen, mikä on luonteenomaista meidän aikamme „sosiaaliselle kysymykselle“. Se ei ensinkään ole köyhyyden ja hädän olemassaolo sinänsä, kaikkine seurauksineen; joku villiheimo on meidän katsantokantamme mukaan köyhä ja usein kärsii puutetta, mutta sosiaalinen kysymys meidän nykyaikaisessa merkityksessä kuuluu yhtä vähän heidän maailmaansa, kun joku niistä suurista keksinnöistä, jotka meidän aikanamme ovat päivän valon nähneet. Ennenmin on meidän etsittävä ydinkohta siihen, jota me kutsunme sosiaaliseksi kysymykseksi, siinä meidän sivistystämme kuvaavassa *ristiriidassa* verrattoman loistavan edistyksen ja yhä vaan kestäväen, vieläpä lisääntyvän toivottoman köyhyyden välillä. Ihmiskunnan kaikkien sivistyskansojen käytettävänä on tällä hetkellä niin suunnattoman paljon keinoja millä tyydyttää kaikenlaatuisia sekä vanhoja että uusia ihmisellisiä tarpeita, että ne tuntuisivat, jos niitä arvostelisi joku henkilö aikaisemmalta vuosisadalta, aivan tarumaisilta. Mutta tuskin kukaan rohkenee kauemmin väittää, että tämä hämmästyttävän nopea kehitys olisi tullut, niinkuin se olisi voinut ja pitänyt tulla, syvien rivien hyödyksi. Keskellä kaikkia näitä uusia mahdollisuuksia elää yhä edelleen suuret joukot — niin sanottujen sivistyneiden kansallisuuksien keskuudessa — katkeran kurjuuden rajamailla, voimatta koko elämän pituisella kovalla työllä saavuttaa edes turvattua asemaa, vielä vähemmän elää

sivistysedistyksen kanssa sopusointuista elämää, voimatta estää miljoonien sortunutista vaivaistaloihin, vankeiloihin tai ammattihaureuteen, ja ollen lisäksi tuomittu näkemään miten yhteiskunnallisen juovan toisella puolella esiintyy tuskin mitään tarvetta, vaikkakin se vain olisi johtunut yltäkylläisyyden sairaaloisesta hienostumisesta, ilman että auttavaiset kädet heti ovat liikkeessä sen tyydyttämiseksi.

Selvemmin ja puhtaimmin esiintyy tämä nykyisen yleisen, yhteiskunnallisen kysymyksen perusuonne sillä alalla mikä on kuvaavin aikamme työtavalle, nykyaikaisen *teollisuuden* keskuudessa. Niissä maissa, joissa taloudellinen kehitys on pitemmälle ehtinyt, on jo koneellinen suurtuotanto kieltämättä päässyt määrävään asemaan, syrjäyttäen elinkeinoelämän vanhemmat olot, peltoviljelyksen, käsiteollisuuden y. m., ja yleensä niihinkin samalla kertaa yhä enemmän painautuu teollisuusleima. Teollisuuden suurkapitaali soittaa siis jo siellä ensimmäistä viulua pääomaetujen orkesterissa, ja toiselta puolen muodostaa teollisuuden, erityisesti suurteollisuuden, palkkatyöväki itse sen ydinjoukon, jonka ympärille muu joukko erilaituisia työläisaineksia vähitellen on kerääntynyt ja siten on muodostunut jotakuinkin samallaisesti ajatteleva ja tunteva *työväenluokka*. Taloudellisesti jälkecnjääneet maat kulkevat nopein askelin samaan suuntaan. Suomalaisen tehdasteollisuuden koko tuotannon arvo arvioitiin vuonna 1884 110,300,000 markkaan, mutta oli v. 1891 noussut 175,600,000 markkaan, 1898 oli se 288,700,000 markkaa sekä v. 1900 339¹/₂ miljoonaa markkaa. Maanviljelyksen tuotanto nousee sen sijaan paljon hitaammin; vieläpä osottaa alenemistakin maan asukasluvun kasvamiseen verrattuna, lukuunottamatta perunoita ja juurikasvia. Ilmeistä on, että tuotanto yhä suuremmassa määrässä on siirtymässä teollisuustuotannoksi. Samalla on huomattava, että: „taloudellisesti enemmän kehittynyt maa näyttää vähemmän kehittyneelle kuvan sen omasta tulevaisuudesta“.

Aikakautemme luonteenomaisten yhteiskunnallisten epäkohtain ydin ilmenee siis siinä ristiriitaisuudessa, että raskaassa työssä ahertava väestö kituu joukkoköyhyydessä sitä huolimatta, että sen tuotantokyky on teknillisen edistyksen kautta kasvanut monin kerron entistä suuremmaksi.

NYKYISEN „YHTEISKUNNALLISEN KYSY- MYKSEN“ ALKUHISTORIASTA.

On itsestään selvää, että meidän aikamme hyödykkeiden valmistus- ja jakotavan kanssa erityisessä yhteydessä oleva epäkohta ei ole esiintynyt täydessä terävyydessään ja selvyydessään yhtäkkiä jonkin päivän tai vuoden vaihteessa.

Yhteiskunnalliset muutokset eivät tapahdu yhtä vähän kun muutkaan uudistukset luonnossa yhtäkkiä ja ilman enteitä. Siellä missä toisinaan näyttää siltä kun vallankumouksen puhkeaminen tekisi tämän säännön mitättömäksi, näyttää aina syvällisempi tutkimus, että sitä uutta jo kauvan ennakoita valmisteltiin, ja että se, mikä pauhinalla ja ryskeellä murtui, olikin vain vanhoja muotoja, joista sisältö ja henki jo oli kadonnut ja jotka eivät kauemmin voineet pysytellä pystyssä jo uudeksi muuttuneessa ympäristössään. Suurteollisuuden tehtaat täydellisine koneineen ovat monen muutoksen kautta kehittyneet niistä yksinkertaisista verstasluoneista, jossa pieniteollisuus käytteli alkuperäisiä työkalujaan. Vaikka suurtuotannon voitto heikompien, vanhempien valmistusmuotojen yli jo on ratkaistu, löytyy kuitenkin monessa paikassa lukuisia elinkeinoaloja, missä sängen paljo, vaikkakaan ei kaikki, on jäänyt entiselleen. Valhemmin edistyneissä maissa näyttää sentähden lukuisien väestöryhmien mielestä nykyajan yhteiskunnalliseen kysymykseen olevan sekoitettu kaikenlaatuisia ratkaisemattomia kysymyksiä, joita on pe-

ritty aivan toisenlaisista, nykyajalle vieraista, yhteiskunta-oloista. Niin esim. Ruotsissa on kysymys maaveron poistamisesta voitu ratkaista poliittisena välttämättömyytenä, jota vastoin Englannissa yhä valtavampana kuuluu joukkojen huudot maan kansallistuttamisesta, se merkitsee maan ottamista koko kansan omaisuudeksi. Yhteiskuntatutkijan on silloin pidettävä varansa, ettei hämmenny sellaisista näennäisistä ristiriitaisuuksista, vaan tulee hänen muistaa, ettei nykyinen todellinen yhteiskunnallinen kysymys aina esiinny hänelle puhtaana, kaikkein vähemmin jälkeensä jääneissä maissa. „Meillä on kärsittäväenä paitsi nykyaikaisia epäkohtia vielä joukko perittyjä epäkohtia, jotka johtuvat siitä, että vanhentunut tuotantotapa, joka on elänyt ohi aikansa, vielä on toiminnassa ja raahaa mukanaan aikansa jättämät yhteiskunnallisia ja poliittisia olosuhteita. Me emme kärsi ainoastaan elävistä, vaan myöskin kuolleista.“

Nykyinen tuotantotapa murtautui esiin taloudellisen vallankumouksen 'keralla, joka tapahtui Englannin tärkeimmillä teollisuushaaroilla seitsemännentoista vuosisadan lopulla ja jonka alkuna oli Wattin höyrykoneen keksintö v. 1764 ja Arkwrightin kehruukoneen keksintö v. 1767. Seuraukset konetyön epäamättömästä voitosta käsityön yli esittää Fr. Engels klassillisessa teoksesaan vuodelta 1845 „Työtätekeväin luokkien asema Englannissa“ seuraavin sanoin: „toiselta puolen kaikkien teollisuustavarain nopea hinnan alennus, kaupan ja teollisuuden kukoistus, melkein kaikkien suojelemattomien vieraiden markkinoiden valloitus, pääoman ja kansallisvarallisuuden nopea lisääntyminen; toiselta puolen köyhälistön vielä paljon nopeampi lisääntyminen, työväen luokan elinkeinojen, kaiken omaisuuden ja kaiken varmuuden hävittäminen, tapojen turmelus, poliittinen kiihotus, ja kaikki ne englantilaisille omaisuuden omistajille niin perin vastenmieliset totuudet, joita seuraavassa lähemmin tarkastelemme“, yhdellä sanalla: pelottava työväen kurjuus.

Että kansanvaisto jo hyvin aikaseen oikein aavisti mitä tuleman piti, ilmenee siitä kuvaavasta tosiseikasta,

että Arkwrightin heti, kun oli saanut ensimmäisen ko-
keensa käyntiin, täytyi paeta syntymäkaupungistaan
Prestonsta hurjistuneita työmiehiä, jotka syyttivät häntä
siitä, että hän riistää leivän heidän suustaan. Se ei tie-
tenkään saattanut tehdä keksintöä tekemättömäksi; Ark-
wright kuoli v. 1792 rikkaana tehtailijana ja paroonina.
Tärkeitä keksintöjä, jotka kaikkien muiden kuin tar-
peettomiksi tehtyjen työmiesten näkökannalta, näyttä-
vät suuremmoisilta edistyksiltä, on yleensä usein seu-
rannut samallaisia epätoivon vihanpurkauksia. Vasta
viime aikoina on itse työväen keskuudessa nouseva
valistus ne hävittänyt, opettaen heitä tekemään noita
työtäsäästäviä koneita itselleen vaarattomiksi aivan
toisenlaisilla keinoilla kun raahan ja kuitenkin tehotto-
man hävittämisen kautta.

Sata vuotta sitten oli työväen valistus kuitenkin
vielä kapalossaan, niin, silloinhan oliin vielä aivan sen
ajan alussa, jolloin *työväenluokka* nykyaikaisessa mer-
kityksessä ensin ilmestyi Euroopan johtavissa valtioissa.

Käsityötä syrjäyttävä teollisuus ja valtiomahdin
sekaantuminen mestarien hyväksi oli särkenyt ammatti-
työläisten keskiajalta perustuvan järjestön; niinmuodoin
kiellettiin Englannissa eraällä asetuksella v. 1562 an-
karan rangaistuksen uhalla perustamasta minkäänlaisia
työväen yhdistyksiä tarkoituksella korottaa palkkoja
tahi muuta sellaista. Nämä entiset kisällit ja oppilaat
muodostivat päävirran teollisuustyöväen uuteen luok-
kaan. Toinen vielä enemmän tuottava virtasi maa-
seuduilta samaa päämäärää kohti: pientilalliset, jotka
olivat harjoittaneet kotiteollisuutta, mutta nyt vapautu-
neet kaikesta maanomistuksesta, päiväpalkkalaiset, jotka
toivoivat parempaa työansiota, sekä ensiksi ja ennen-
kaikkea kaikki niiden pientilallisten jälkeläiset, jotka
maaruhinaat, 1,500 luvulla vakivallalla karkoittivat
tiloiltaan sadakseen etupäässä tilaa tuottavammille
lannaslaitumille. Tässä kummallisessa maassa „syö-
vät lampaat ihmisiä“, kirjoittaa englantilainen kansleri
Thomas Morus teoksessaan „Utopia“. Itse asiassa on
vaikeata ajatella mitään inhottavampaa, kuin toden-

mukainen kertoelma siitä, miten Englannin maalaisväestö ajettiin isiensä mailta sekä muutettiin siksi työtä etsiväksi köyhälistöksi, jota uusi teollisuus tarvitsi, kun samaan aikaan yhteiskunnan ylisillä alku nykyiseen pääomaan ryöstettiin kokoon suurissa määrissä mitä julkeimmilla ja likaisemmillä keinoilla: yhteismaitten, kirkkojen tahi talonpoikaistalojen ryöstöllä, siirtomaitten rüistämällä ilman mittaa ja määrää, orjakaupalla y. m. Vielä vuosina 1814--20 hääti Southerlandin herttuatar 15,000 skotlantilaista „hänen“ tiluksiltaan, se on siltä alueelta, käsittävä 794,000 tynnyrin-alaa maata, joka oli kuulunut sille heimolle, jonka päällikköinä hänen esi-isänsä olivat olleet, ja v. 1825 kävi 131,000 hänen lammastaan siinä laitumella, missä maakansa oli ennen asunut. Ja näille turvattomille kotoa ja työstä häädetyille „maankiertäjille“ säasi laki lain jälkeen raakalaismaisia rangaistuksia; niitä ruoskittiin, merkittiin poltinraudalla, vangittiin ja teloitettiin joukottain. Hemrik kahdeksannen aikana teloitettiin „72,000 pientä ja suurta varasta“. Elisabethin aikana „ei kulunut ainoatakaan vuotta, ettei 3—400 maankiertäjää ripustettu hirteen“

Siten alkaa, niin surullisesti, nykyisen työväenluokan esiintyminen historiassa. Englannin esimerkkiä, nim. valtiomahdin toimenpiteitä isäinsämailta karkoitettujen „maankiertäjien“ ruoskimalla kurissa pitämiseksi, seurattiin Ranskassa, Hollannissa sekä muissakin valtioissa; vielä nytkin meidän ruotsalais-suomalaisessa lainlaadinnassa „passittomia“ vastaan kaikuu, joskin aikojen heikontamana, sama perus-sävel.

Näihin eri tahoilta kokoonajettuihin yhteiskunta-aineksiin neljännestä säädystä, ilman vastustusmahdollisuutta älttiiksi annettuina olosuhteiden vaikeuksille, alkoi nyt noin sata vuotta sitten suurteollisuuden kehitys vaikuttaa. Jos mahdollisesti joku hetki olisi näyttänyt siltä, kun tehdastyö ei ainoastaan ennen tuntemattomassa määrässä lisäisi kansallissomaisuutta, vaan myöskin takaisi palvelijoilleen paremman olemassaolon, kun he ennen saattoivat saavuttaa, niin

ennen pitkää kasvava kilpailu tehtailijoiden kesken saattoi kaikki haaveet siihen suuntaan sortumaan. Kilpailu sai aikaan työpalkkojen alennuksen äärimmäisyyteen asti ja samaan aikaan työpäivän epäinhimillisen pitkäksi pidentämisen; kilpailu myöskin synnytti tosin kyllä halvan, mutta työväen koko olemassa oloa uhkaavan lasten ja naistentyön suuressa määrässä käyttämisen. Vielä meidänkin päivinämmä, enemmän kun puolen vuosisadan menestyksellisen taistelun jälkeen työnantaja-etujen tunnotonta itsekkyttä vastaan, ovat kaikki yhteiskuntatalouden tutkijat yksimielisiä siitä, että äärettömän paljon on vielä tekemättä ennenkuin edes vaatimattomien alin raja työväen suojeluksen alalla on saatu käytäntöön. Jokaisen pitäisi tästä saada edes aavistuksen siitä, miltä näytti teollisuustyöväen maailmassa, ennenkuin vielä työväki itse järjestäytymisen kautta alkoi panna sulkuja yllyhältä tulevaa painoa vastaan, ja ennenkuin vielä alkuakaan oli suojelulainsaadännölle. Asema oli silloin, puhuen professori Fahlbeckin sanoilla „monin paikoin pöyristyttävä“. Yksityiskohdille, miten opetavia olisivatkaan, ei meillä tässä, ikävä kyllä, ole tilaa.

MÄÄRITELMIÄ. OMISTUSMUOTOJEN VAIHTELEVAISUUS.

Ensimmäiset äänet, jotka pontevuudella kohottautuivat sitä uuden lajista joukkokurjuutta vastaan, jota teollisuuden suurtuotanto mukanaan toi, ja jotka arvoastelevasti valaisivat *työtätekevän köyhälistön* toivotonta asemaa, eivät kuitenkaan olleet itse sorrettujen omia. Kului joku aika ennenkuin se uusi luokka, joka täten oli muodostumassa taloudellisen kehityksen kovissa kourissa, alkoi tuntea yhtenäisyytensä ja itse mieltä syitä kurjaan asemaansa. Työväen liike merkiten nykyaikaisen työväenluokan itsetietoista taistelua

paremman olemassaolon saavuttamiseksi, on nuorempi kuin *sosialismi*.

Tässä ei ole sopiva tilaisuus koettaa perinpohjaisesti määritellä mitä käsite sosialismi sisältää. Tämän yhteydessä täysin riittänee, kun kiinnittää huomiota kolmeen pääkohtaan kaikessa sosialismissa: että sen lähtökohtana on joukkojen kurjuus; että se löytää syyn tähän työntuloksien epätasasessa jaossa, joka on yhteydessä yksityisen omistusoikeuden kanssa; sekä, että se asettaa päämääräkseen yhteiskunnallisen tasa-arvoisuuden mikä saavutetaan supistamalla yksityistä omistusoikeutta enemmän tai vähemmän.

Koska kerran olemme alkaneet viittaillen määritellä, saakoon tässä myös sijansa miten määritellään käsite köyhälistö. Köyhälistöläinen on „ennen kaikkea köyhyyteen vajonnut“ mutta ei väliaikaisesti, ohimennen, vaan „pysyväisesti ja toivottomasti“; edelleen on köyhälistö „joukkoilmiö, johtuva enemmän yhteiskunnan taloudellisesta ja yhteiskunnallisesta järjestyksestä kun yksityisen henkilön olosuhteista“; lopuksi on köyhälistö — ja tämä juuri eroittaa sen toisten aikojen ja toisten maiden köyhistä — vapaista, kokonaan itseksensä jätetyistä palkkatyöläisistä muodostunut joukko.

Toisinaan käsitetään määritelmä „sosialistinen“ niin laajapiirteisesti, että sillä tarkoitetaan jokaista yhteiskuntajärjestystä, jossa tärkeämpi omaisuus on yhteistä, ei yksityistä omaisuutta. „Sosialistiseksi“ tässä laajimmassa merkityksessä tulee silloin myöskin jokainen pyrkimys, mikä mitä erilaisemmillä edellytyksillä tähtää sellaiseen asiaan järjestykseen. Ihmiskunta on hitaan kehityksensä aikana kolmen pääaikakauden: villiuden, raakalaisuuden ja sivistyksen läpi, vasti sängen myöhään kehittänyt yksityisen omistusoikeuden. Alkukohtana on, mikäli me nyt tiedämme, kaikilla kansoilla ollut enemmän tai vähemmän selväpiirteinen *kommunismi* (yhteisomaisuus). „Alkuperäisten ihmisten heikkous, niin tiedollinen kuin ruumiillinen pakottaa heitä liittymään yhteen tuotantoa varten“ (se merkitsee tässä tapauk-

sessä metsäriistan saantia y. m. s.) „Mutta mitä on voitettu monien yhteisten ponnistuksien kautta, ei voi olla yksityisen omaisuutta: siitä yhteisomaisuus“. Professori Maxim Kowalevski, jonka Tukholmassa v. 1889 pidedyistä luennoista nämä lainaukset ovat tehtyjä, osoittaa miten yksityisomaisuus vähitellen kehittyi „yksityisen työkäytön kautta“. Ensin tuli ravinto, aseet ja koristukset yksityiseksi omaisuudeksi, myöhemmin naiset, joita ryöstettiin naapuriheimoilta, vielä myöhemmin orjat, ja karjanhoidon tultua käytäntöön, kotieläimet. Sitävastoin asunto vasta myöhään muuttui yksityisomaisuudeksi, ja kaikkea sellaista varten riittää aluksi se tärkeä rajoitus että, „yksityisen tuotannon tulosta tunnustetaan yksityisomaisuudeksi ainoastaan sikäli kun se tyydyttää tuottajain hetkentarvetta; ylijäämä kuuluu täydellä oikeudella kaikille saman ryhmän jäsenille“. Kun sitten tullaan maanviljelyksen aika-kauteen, on lähtökohtana myöskin yhteinen maanomistus, josta jälkiä on monin paikoin säilynyt meidän aikoihimme asti (esim. kyläkuuntien yhteismaat, metsät). Ja vasta monien vaihtelujen jälkeen on maata vihdoin alettu pitää täydellisenä yksityisomaisuutena.

Meidän täytyy tässä tyytyä näihin viittauksiin miten omistusmuodot ovat vaihdelleet ihmiskunnan eri ajanjaksojen aikana. Voidaksemme oikein käsittää nykyisen sosialismin ajatusmaailmaa, on aivan välttämätöntä, että heti alussa murramme sen vielä yleisen ennakkoluulon, että yksityinen omaisuus, sellaisena kun me sen nyt ympärillämme näemme, on jotain, joka pääasiassa aina niin on ollut ja sentähden myöskin tulee oleellisimmassa osissaan edelleen niin olemaan. Tämän lapsellisen luulon on uuden ajan sosiologinen tutkimus osoittanut olevan peräti väärän. Omistusoikeuskäsitteet ovat vaihdelleet eri aikojen vaatimuksien mukaan, yhtä varmaan kun on ollut olemassa erilaisia siveyskäsitteitä, erilaisia perhemuodostuksia tai erilaisia uskontoja. Ja miten teoriat taistelevatkin keskenään hämärillä kaukaisilla aloilla, missä meidän sukumme tie kulki ennenkuin vielä

historiaa oli olemassa, sen verran on kuitenkin varmaa, että pitkinä ajanjaksoina yhteistä omaisuutta ja kaikkea mitä siitä seurasi pidettiin aivan yhtä itsestään selvänä ja „luonnollisena“ kun me nyt olemme tottuneet pitämään sitä, että joku talo, tahi hevonen, tahi metsä on yksityisen henkilön omaisuutta.

„SOSIALISTISIA“ TAIPUMUKSIA VANHEMILLA AJOILLA.

Ei ole niinmuodoin olemassa minkäänlaisia muuttumattomia, ihmisluonteeseen perustuvia omistusoikeussuhteita koskevia lakeja, vaan päinvastoin on näitä muovaeltu kunkin ajan vaatimuksien mukaisiksi, ennen kaikkea kulloinkin vallitsevan hyödykkeiden valuus-tamistavan mukaan. „Rikkauksien jakamisen ja käyttämisen täytyy riippua tavasta millä niitä on saatu“, kirjoittaa Kowalevsky. „Omistusoikeus on muuttunut joka aikana aina sen yhteiskunnallisen aseman mukaan, mikä kulloinkin vallitsi, työtapojen mukaan, vieläpä niiden esineidenkin mukaan, joihin sitä oli sovellettava“, kirjoittaa Laveleye. Pitemmälle ehtineellä kehityskaudella, missä yhteiskunta jakautuu useampiin luokkiin, tulevat luonnollisesti näitten vastakkaiset edut myöskin ilmenemään aivan erilaisena käsityksenä siitä, miten omaisuuden kanssa on menettävä.

Jos pidämme näitä yksinkertaisia totuuksia itsellemme selvinä, tulee itsestään ratkaistua joukko muuten käsittämättömiä historiallisia totuuksia. Sille, joka käy tutkimaan toisia aikoja ja kansoja, voimatta vapautua omasta tavastaan ajatella ja tuntea näitä asioita, tulee esim. Peru olemaan käsittämätön „sosialistinen“ pakkovaltio, vaikka se pitäisi käsittää valtakuntana, jonka omituinen sivistys on rakennettu säilytetylle alkuperäiselle heimokommunismille, ja askeettinen

ankaruus vanhassa Spartassa näyttää vain historialliselta harvinaisuudelta, niin kauan kun sitä ei tarkasteta siinä valossa, että siellä aikaisempien kommunistisien aikojen tavat säilyivät kauemmin kun Kreikan muiden heimojen keskuudessa.

Aivan yhtä käsittämättömiksi jäävät, jos pitää omat omistusoikeuskäsitteensä ehdottomana totuutena, ne lukuisat „sosialistiset“ ilmiöt — sana aina käsitetty sen laajimmassa merkityksessä — josta historian lehdet melkeinpä kaikilta yhteiskunnallisilta murroskausilta tietävät kertoa.

Platon tunnetussa teoksessa „Valtio“, klassillisen muinaisuuden suuressa ihanoivassa tulevaisuuden-uhelmassa, on filosofin vastalauseella uutta rikkauten-valtaa vastaan Athenassa, missä määrätään veroitusarvon mukaan kutka kuuluvat hallitseviin“, suorastaan kommunistinen muoto. Platolle on tämä sitä luonnollisempaa, kun hän useampiin ehdotuksiinsa oli liittänyt vanhempia, ei vielä unhotettuja tapoja ja käsityskantoja. Platon käsittämisen avaimen löytää näistä hänen sanoistaan, joita sittemmin on ollut syytä kerrata: „Tavallinen yhteiskunta“, sanoo hän, „miten pieni se onkin, on itse asiassa kokoonpantu kahdesta yhteiskunnasta, toinen yhteiskunta rikkaita varten, toinen köyhiä varten, toinen aina kiistassa toisen kanssa.“ Kuitenkaan ei edes Platokaan voinut vapautua aikansa taloudellisista perusmuodoista. Hänen yhteiskuntansa on vain *vapaiden*; orjuuden täytyi hänen aikanaan näyttäytyä aivan sekä luonnollisena että taloudellisesti välttämättömänä laitoksena, ja sen tähden on myöskin, kuvaavata kyllä, orjuus säilytetty helleeniläisen ajattelijan kommunistisessa ihannevaltiossa.

Useampia vuosisatoja ajassa eteenpäin näemme suurimman yhteiskunnallisen käännekohdan, mitä historia tähän asti tuntee: vanhanajan, antikisen sivistyksen pitkäaikaisen kuolonkamppailun. Mikä oli luonnollisempaa kuin, että köyhdytettyjen, kärsivien joukkojen tunteiden ja tunnelmien ajanmukainen ilmiö,

köyhälistön keskuudessa vastustamattomasti leviävä kristinoppi, antaisi „socialististen“ äänten valtavasti kaikkua? Onhan myöskin vanhin kristillinen kirjallisuus, niin uusitestamenti kuin myöskin kirkkoisat, höyrytetty niitä ankarimmilla lausunnoilla yksityisomaisuutta vastaan. Kuka ei muistaisi Jesus Natsarealaisen ankaraa käskyä: mene ja myy kaikki mitä sinulla on ja anna höyhille, tule sitten vasta ja seuraa minua, tahi hänen vertaustaan kamelista ja neulansilmästä sekä rikkaasta miehestä taivaan portilla? Huotavana vastaan kohtana aikansa todellisuudelle määritteli Paavali köyhälistön oikeuskäsitteet siitä, miten työn tulokset ovat jaettavat, seuraavilla sanoilla: joka ei työtä tee, ei hänen syömäkään pidä. „Rikas on varas“, kirjoittaa Basilius. — „Rikas on ryöväri“ „Olisi parempi että kaikki tavarat olisivat yhteisiä“, luemme Johannes Krysostomon kirjoituksista. „Ylellisyys on aina varkauden tulos; jos sitä ei ole sen nykyinen omistaja harjoittanut, on se hänen esi-isiensä harjoittamaa“, kirjoittaa Hieronymus. „Kaiken oikeuden mukaan pitäisi kaikki kuuluman kaikille. Yksityisomaisuus on vääryyden synnyttämä“, julistaa Clemens.

Kansanliikkeissä, jotka ovat uudemman ajan alkua, näyttää taas syvimmillä kansan pohjakerroksissa tämä „socialistinen“ virta syöksyvän omistusmuotoja vastaan; sitä tavataan saksalaisten uskonpuhdistuksen „uudestikastajilla“ samoin kuin englantilaisten vallankumouksellisten „tasa-arvoisuusintoilijoilla“. Periaatteellisia vastineita esitti pääasiallisesti *Thomas Morus*, englantilainen kansleri, hänen v. 1516 julkaisemassaan teoksessa „Utopia“, sekä Moruksen jälkeläinen Campanella sekä muutamat toiset. „Utopia“ (merkitsee: ei mitään seutua, Olemattoman, valtakunta, mistä sitten on saatu sana *utopinen*) samoin kuin Platon „Valtio“, on esitys yhteiskunnasta sellaisena kun sen tekijän käsityksen mukaan pitäisi olla. Edistysaskel, joka heti vertausta tehdessä hämmästyttää meitä, on, ettei Moruksen enää tarvitse rakentaa orjuudelle; se on olemassa enää ainoastaan rangaistuk-

senä rikksellisille. Mitä hänen yhteiskuntansa tarvitsee saavutetaan sen sijaan yleisellä työvelvoituksella, ainoastaan kuuden tunnin normaalityöpäivällä. Kuulkaamme miten hän selittää tämän mahdolliseksi (lainaus on David Bergströmin kirjasta „Kommunisimi ja sosialismi“). Hän luettelee tuotannollisesti toimitettujen joukossa ensin naiset — naisille ei silloin vielä ollut työtä teollisuuden aloilla, sekä jatkaa:

„Edelleen on meillä papit ja niin kutsutut hengelliset, mikä ääretön ja laiska joukko! Lisää siihen kaikki ne rikkaat — etusiassa kaikki nämä naaruh-tinaat, joita yleensä kutsutaan aatehiksi ja ylhäisiksi. Yhdistä heidät heidän suurilukuisen talous- ja palvelusväkensä kanssa, tarkoitan koko tätä palvelijanjoukkoa puettua joukkoa heittäjiä, ja lisää siihen lopuksi ne voimakkaat ja terveet kerjäläiset, jotka jonkun teko-sairaudesta alle peittävät laiskuutensa. Olet silloin huomaava, siitä olen varma, että ne, jotka työskentelevät sellaisilla aloilla, josta ihmisille on hyötyä, ovat paljon harvalukuisempia kun ajattelitkaan.

Ajattelehan sitte itsekseksi kuinka harvat näistä työtätekevästä ihmisistä, tekevät todellisuudessa hyödyllistä työtä. Kaikkialla missä rahaa käytetään kaiken arvomittana, siellä esitetään välttämättömyytenä, että yhä edelleen harjotetaan joukkoa hyödyttömiä ja tarpeettomia ammatteja ja käsityöitä, jotka ainoastaan ovat ylellisyyden ja huvituksen palveluksessa . . .

. . . Mutta jos kaikki nämä, jotka nyt tekevät hyödyttömiä työtä, jos edelleen koko tämä suuri joukko, joka turmeltuu laiskuudessa ja työttömyydessä ja joiden joukossa kukin yksinään käyttää hyväksen enemmän toisten työn hedelmiä kun kaksi työmiestä, — jos, sanon minä, kaikilla näillä ihmisillä voitaisiin teettää jotain hyödyllistä, niin huomaat helposti, miten vähän aikaa kuluisi kaiken sen yltäkylläisyyden hankkimiseen, mitä tarve ja mukavuus, niin, vieläpä mitä todellinen ja luonnollinen nautinnon halu voisi pyytää ja vaatia.“

Sitäpaitsi neuvoo Morus „Utopiassaan“ samalla

tavalla toimeenpantua kommunismia kun Plato „Valtiossaan“, lukuunottamatta naisyhteyttä, jonka pois jättäminen niinkään osottaa korkeampaa kehitystasetta. Virkamiehet hoitavat tuotteiden jakoa ja, niinkuin pientuotannon aikana oli luonnollista, myöskin itse tuotannon välineitten jakoa kansalaisten kesken. Hallintotapa on kansanvaltainen. Kaikkien, miesten ja naisten, täytyi oppia osaksi maanviljelystä, osaksi jotakin ammattia. Uskonnon vapaus vallitsi — „Utopia“ on kirjoitettu uskonpuhdistuksen ollessa ovella. Kaikki tuotteet jätettiin ja tarvittavat tavarat haettiin suuresta tavarasuojasta kunkin kaupunkikorttelin keskellä; tämän koneiston säännöllisestä kulusta pitää tilasto huolta. Yhteiskunnan tarkoituksena on tehdä mahdolliseksi kaikille sen jäsenille nauttiminen kaikesta mitä elämä tarjoaa, aineellista ja henkistä. Näkyy ettei Thomas Morus syyttä, suotta ollut valoisan renessanssiajan lapsi.

Suuren Ranskan vallankumouksen valmisteluissa, samoin kuin myöskin sen kulussa, näyttelee sitä vastoin „sosialistinen“ suunta sangen pientä osaa. Tämä mullistus vahvisti „kolmannen säädyn“ voittoa läänitys-yhteiskunnan etuoikeutettujen, hallitsevien säätyjen yli, yli yksinvaltiuden, aateliston ja papiston; valtiollinen ja yhteiskunnallinen vapaus oli sen tunnus-sanana sekä tasa-arvoisuutta vaati voittanut suurporvaristo kyllä ylöspäin, mutta ei suinkaan alaspäin, työväestöä kohti, jonka yhdistyksiä se vapauden nimessä hävitti ja jonka se jätti äänioikeutta vaille. „Vallankumouksen tehtävänä oli“, huomauttaa Georg Brandes sattuvasti, „vapauttaa pääoma vääryydellisistä kuormista ja esteistä, mutta ei pääoman vallan rajoitus“. Tämä sen yleinen pääluonne ei kuitenkaan estänyt, että myöskin köyhälistönäisiä näkökohtia tunki esille vallankumouksellisen suurporvariston etujen sivulla. *Rousseau*n oppilaat, päinvastoin kun *Voltaire*n, esittivät tavallaan „sosialistisia“ mahdollisuuksia, siinä määrässä kun he, paitsi yksityisen henkilön oikeuksia, pontevasti esittivät ihmisten yhteen-

kuuluvaisuutta ja veljeyden velvollisuutta. „Girondistit“, sanoo Brandes, „taistelivat jokaista itsevaltiasta vastaan, jolla oli ihmisellinen muoto, mutta eivät toiselta puolen antaneet mitään turvaa olosuhteiden hirmuvaltaa vastaan. Rousseau'n oppilaalla Robespierrellä oli sitävastoin selvillä, ettei hyödytä mitään antaa luovaloiselle oikeutta tulla parannetuksi, jos ei paranna häntä, ja että on ivaa juhlallisesti vakuuttaa halvatuille oikeuden kävellä. Hän aavisti, että vapaa kilpailu oli valetta, kun osanottajat siihen kilpailun alussa olivat sellaisessa asemassa, että toinen istui hyvän hevosen selässä, sen sijaan kun toisen täytyi juosta jalan.“

Olihan Rousseau itse asiassa tunnetussa teoksessaan „Alkusyystä puuttuvaan tasa-arvoisuuteen ihmisten kesken“, kirjoittanut sangen „sosialistisesti“ sointuvan lauseen: „Ensimmäinen, joka aitasi maakappaleen ja rohkeni sanoa: tämä on minun, ja löysi tarpeeksi yksinkertaisia ihmisiä uskoakseen häntä, oli todellinen porvarillisen yhteiskunnan perustaja. Kuinka monta rikosta, sotaa ja murhaa, kuinka paljon kurjuutta ja saastaa olisikaan säästännyt ihmissuvulta se, joka olisi hävittänyt hänen rajamerkkinsä ja täyttänyt hänen ojansa, huutaen vertaisilleen: kavahtakaa teidänne kuuntelemasta tätä pilkkaajaa! Te olette hukassa jos unhotatte, että maan hedelmät kuuluvat kaikille ja maa itse ei kenellekään.“ Rousseauilla ei kuitenkaan tämä ajatus saa mitään keskittävää merkitystä. Sitä vastoin esittää pari toista vallankumouksen kirjallista valmistajaa, Morelly ja Mably, puhtaasti kommunistisia periaatteita, ja lakimies *Linguet* asettuu erassa kirjassaan „Porvarilliset lait“ yhtä terävästi sitä uutta taloudellista järjestystä vastaan, jota hänen vapaamieliset aikalaisensa ehdottavat, kun vanhaa yksinoikeusjärjestelmää vastaan.

„Ahneus ja väkivalta“, sanoo hän, „ovat vallanneet maan. Meidän poliisien ohjaamisessa maissa ovat itse alkuaineetkin orjia . . . Rikas sanoo julkisesti, että ainoastaan hänellä on oikeus ajatella. Hän rasittaa

köyhiä liiallisella työllä, jotta tällä ei olisi aikaa edes ajatellakaan onnettomuuttaan . . . Oikeus, sanovat oikeus-oppineet, on ainainen tahto antaa jokaiselle omansa. Mutta köyhällä ei ole mitään, kun köyhyyttä. Niinmuodoin eivät lait voi mitään muuta hänelle turvata. Niiden tarkoituksena on suojella sitä, joka omistaa ylellisyyttä, niiden hyökkäyksiltä, joilla ei ole edes välttämättömintä. Siinä niiden todellinen henki, ja jos se on epäkohta, niin on se eroittamaton niiden olemassaolon kanssa. Rikkaus niitä laatii ja se niistä suurimman hyödyn nauttii. Ne ovat linnoituksia, rakennettu sen hyödyksi vihollisessa maassa. Ja eikö se ole erilainen omaisuuden jako, joka on syynä niihin hairahduksiin, joista oikeus rankaisee? . . .

Yhteiskunnan varsinaisena tarkoituksena on vapauttaa rikkaat työstä. Kun maaorjuus poistettiin, ei suinkaan ollut tarkoituksena poistaa rikkautta tahi sen tuottamia etuja. Ei ollut ensinkään ajatuksenakaan asettaa ihmisten alkuperäinen yhdenvertaisuus entiselleen; ainoastaan näön vuoksi rikkaat luopuivat etuoikeuksistaan. Orjuus on ikuistettu maailmassa, vaikka palveluksen lievemmillä nimityksellä. Kaupungit ja maat ovat täynnä eräänlaisia palvelijoita, paljon lukuisampia, hyödyllisempiä ja ahkerampia kuin orjat, tunnetut nimellä työntekijät. Niitä ei häpäise komeuden loisto, vaan palelevat he ryysyisään, köyhyyden puvussa, eivätkä nauti mitään osaa siitä ylellisyydestä, jota heidän työnsä tuottaa. Mitä etua heillä on orjuuden poistamisesta? Nälkään nääntymisen pelko . . .

Orja sai aina ylöspitonsa, vaikkakaan hänellä ei olisi ollut mitään tehtävää. Mitä tulee vapaasta työmiehestä, jos työ loppuu? Kuka hänestä välittää? Kuka siitä mitään häviää, jos hän sortuu nälkään ja kurjuuteen?"

Käytännöllisen ilmaisunsa sai tämä kahdeksanneentoista vuosisadan ranskalaisen ajattelun köyhähästönomainen suunta suuressa Babeufin salaliitossa v. 1797, joka sai nimensä johtajansa Gracchus Babeufin mukaan.

Tämän rohkean yrityksen, joka luonnollisesti vei johtomiehensä mestauslavalle, tarkoituksena ei ollut mitään vähempää kuin omistamattomien hyväksi kommunistiseen suuntaan täydentää sitä mullistusta, joka vastikään oli saattanut suurporvariston valtaan. „Vallankumouksen tarkoitus“, kirjoittaa Babeuf, „on poistaa erilaisuudet ihmisten kesken sekä perustaa yleinen ja yhteinen onnellisuus. Vallankumous ei ole loppunut sentähden, että rikkaat nielevät kaiken, kun sitä vastoin köyhiä, tehden työtä kun oikeat orjat ja riuksuttaen kurjuudessaan, ei edes lasketa yhteiskuntaan kuuluviksi.“ Babeufin kommunismi oli muuten muodostettu hirmuvallan muotoon, sen mukaan kun silloin luultiin olevan sparttalaista mallia. Mitä ankaran keskitys järjestettäisiin, painovapaus poistettaisiin, kaikki käyttäisivät samanlaista pukua, ottaisivat osaa yhteisiin aterioihin sekä muuta sellaista. Että tasa-arvoisuuspyrinnöt, jotka esiintyivät niin ra'assa ja alkuperäisessä muodossa, eivät edes lyhemmäksi aikaa voineet saavuttaa voittoa, on itsestään selvää. Mutta sosialististen taipumusten historiassa on Babeufin salaliitolle paikkansa annettu niiden köyhälistöliikkeiden edelläkävijänä, joiden tuttavuutta saamme tehdä 1830 luvulla.

Tällä nopealla löytöretkimatkalla läpi vanhojen kehityskausien olemme nyt ennättäneet nykyaikaisen suurteollisuuden ja nykyaikaisen työväenluokan syntymääjassa noin sata vuotta sitten. — Siihen sosialismiin, joka vastaa tästä alkanutta käännekohtaa, saamme tutustua „kolmen suuren haaveilijan“, Saint-Simonin, Fourierin ja Owenin kautta.

Muutamien samanluontoisten piirteiden nojalla olemme voineet yhdistää yhteisellä nimellä „sosialistisia“ useita ajanvirtauksia, joita on syntynyt muuten aivan erilaisten edellytyksien vallitessa. Platon „Valtio“, ensimmäinen kristinoppi, kansleri Thomas Morus ja Babeufin „yhdenvertaisten“ salaliitto — jokainen ajatteleva huomaa, että jos kaikki nämä jonkinlaisella menestyksellä voivat kantaa samaa nimitystä,

täytyy todellakin nimeä, kuten olemmekin huomauttaneet, käsittää sen kaikkein laajimmassa merkityksessä.

Mutta kun sisälliset erilaisuudet ovat niin suuria — ja meidän oman aikamme sosialismi on vuorostaan vähintään yhtä jyrkästi eroitettu niistä kaikista — on vain historiallisen terveen järjen vaatimus, ettei saa yhdistää yhdeksi sopaksi kaikkia näitä vaihtelevia ilmiöitä, kuten niin liiankin usein tapahtuu kirjallisuudessa, jolla on sosialismia vastustava tarkoitus. Jos jonkun määrätyn sellaisen „sosialistisen“ suunnan, muodostettu ja vaikuttava erikoisesti omituisten edellytyksiensä mukaan, ei ole onnistunut syrjäyttää hallitsevia luokkia tahi pysyttäytyä vallassa, niin on sillä, sanotaan, sosialismin mahdottomuus käytännöllisesti todistettu. Jokainen, joka alkaa saada aavistuksenkaan siitä, kuinka vaihteleva ihmisellinen yhteiskuntaelämä on ollut ja voi olla, käsittää kuitenkin heti miten suuresti väärä tämä päätelmä on, joka esitetään „sosialismia kun sosialismia“ erehdyksen varjon alla. Ei ole yhtään järkevampää väittää meidän suurteollisuuden ja konetuotannon aikamme sosialisteille: sosialismia on koeteltu Kunassa 1100 luvulla ja havaittu kelpaamattomaksi, kun olisi jos joku väittäisi: muinaisajan kansanvaltaiset valtiot ovat suistuneet, sentähden on kansanvalta mahdoton.

HAAVESOSIALISMI.

Saimme toisessa luvussa viitteen siitä pelottavasta köyhälistön kurjuudesta, joka muodosti mitalin nurean puolen uuden suurteollisuuden elpyessä. Joskin näistä kärsimyksistä, asiain sillä kannalla ollessa, ei heti voinut seurata jonkun työväenliikkeen nouseminen olevia oloja vastaan, niin avasivat ne kuitenkin ovet selkoseljälleen vahvalle ihmisellisempien aineksien myötätuntoisuuden sosialismille porvariston keskuudessa. Heidän täytyi tuntea itsensä sitä suurem-

massa määrässä pettyneiksi, kun he juuri vähää ennen olivat uhkuneet innostunutta luuloa, että suuren vallankumouksen periaatteita toteuttamalla vapaus ja onni viimeinkin astuisi alas ihmislasten luo. Ennen oli ihmiskunta vaeltanut taikauskon ja tietämättömyyden pimeydessä; nyt oli se ehdottomasti oikea löydetty, ja vallankumouksen piti kuljettaa ulos elämän filosofien ajatuksia.

Mikä herääminen! Järjen valtio oli tehnyt haaksirikon. Rousseau'n yhteiskuntasopimuksesta, joka oli esiintynyt varustettuna hirmuvallan tuimilla piirteillä, oli paettu Bonaparten sapelidiktatuurin alle. Ikuisen rauhan asemasta oli saatu lakkaamattomat valloitus-sodat. Vastakohta köyhien ja rikkaiden välillä ei ollut tasoitettu, vaan päinvastoin se oli teroittunut, Englannissa suurteollisuuden kautta, Ranskassa ammattikuntalaitoksen ja kisälliyhdistysten hajoittamisen sekä kirkon omaisuuden anastamisen kautta, joka ennen oli pitänyt köyhäinhoidosta huolen. Odotettujen korkeiden hyveiden sijaan rehenteli turmelus kaikilla aloilla. Puuttui vaan miehiä, jotka olisivat todistaneet, että tuulentuvat olivat rauenneet, ja ne tulivat vuosisadan vaihteessa. Vuonna 1802 julkaisi Saint-Simon „Kirjeitä Genevestä“, 1808 ilmestyi ensimmäinen Charles Fourierin teos ja 1800 otti Robert Owen New-Lanarkin tehtaiden johdon haltuunsa.

Mutta miten tarmokkaasti nämä kolme kuuluisaa miestä hyökkäsivätkin sen yhteiskuntajärjestyksen kimppuun, joka oli rakennettu voittaneen rahaylimystön periaatteiden mukaan, eräässä tärkeässä suhteessa he kuitenkin seisovat samalla asteella vastustajiensa kanssa; he koettivat, niinkuin nämäkin olivat koettaneet, perustaa yhteiskuntaa järjen ja oikeuden yleispätevien lakien mukaan, heiltä puuttui siis tarkka silmiä huomaamaan kaiken suhteellisuutta ja historian kehitystä. Vallankumouksen filosofiset isät olivat epäonnistuneet tehtävässään, se oli selvää; mutta arveltiin, ettei se johtunut siitä, että he olivat asettaneet kysymyksensä väärin, vaan ainoastaan siitä, etteivät

he löytäneet kysymykselle oikeata ratkaisua. Ei oltu vaan vielä keksitty puhdasta järkeä ja taloudellista oikeutta. Mutta nyt tuli keksijä asianomaisen yhteiskuntauudistajan omassa persoonassa. „Tämän neron ilmestyminen“, kirjoittaa Engels ivallisesti, „ja sen totuuksien julistaminen ei suinkaan ollut mikään välttämätön, eroittamaton osa historiallisessa kehityksessä, vaan puhdas sattuma. Hän olisi voinut syntyä 500 vuotta aikaisemmin ja olisi sen kautta säästänyt ihmiskunnalta 500 vuoden erehdykset, taistelut ja kärsimykset.“

Sen sosialismin, joka esiintyi sellaisesta ajatusjuoksusta, täytyi välttämättömästi muodostua ihanteelliseksi. Se ei etsinyt vallitsevan yhteiskunnan kehityksestä toimia uusille muodostuksille, vaan rakensi kokonaan ehdottomasti totuudeksi ja oikeudeksi luulemansa perusteella. Se ei vedonnut työväenluokkaan, johon siihen aikaan olikin sängen huono vedota, vaan sen täytyi koettaa vakuuttaa itse omistavia edullisuudestaan, mikä helpommin olisi käynyt päinsä pienien mallisiirtolain kautta. Lapsellisessa luulossaan, että he olivat löytäneet kokonaisen ja täydellisen totuuden, rakensivat he yhteiskunta-mallirakennuksensa pienimpiä yksityiskohtia myöten, loitontuen siten mitä haaveellisemmasti todellisuudesta ja usein myöskin kaikesta mahdollisesta.

Mutta kun me nyt hymyilemme esimerkiksi *Fourierin* kypsymättömille tulevaisuuden unelmille, kuinka ihmiskunnan tulevaisuus onni tulisi muuttamaan merivedenkin suloiseksi limonaadiksi, ja muuta sellaista, emme sentään saa jättää huomioon ottamatta, että nämä haaveiden ennustajat olivat terävimpiä aikansa ihmisten arvostelevia tarkastajia ja että, joskin sekoitettuna vilkkaan mielikuvituksen syrjähyppäyksillä, he ovat esittäneet monia tulevaisuusviitteitä, joiden todellisen nerokkuuden nykyään tunnustavat aivan erilaiset ryhmät.

Tämä sama Fourier, joka rakentaa kokonaisen järjestelmän periaatteelle, että onni on viettien vapaata

tyydyttämistä, jotka vietit kaikki ovat hyviä ja tarpeellisia, sekä rohkeasti vetää siitä johtopäätökseksi eriskummallisen moniväimöisuus-ihanteen, arvostelee murhaavasti naisen ala-arvoista asemaa. Hän on ensimmäiseksi lausunut väittein, että yhteiskunnassa mitataan yleisen vapautumisen asteet naisen vapautumisen asteiden mukaan. „Kuinka häpeällinen“, sanoo Fourier, „on heikomman sukupuolen asema ja olosuhteet! Mitä vapautta nauttivat sivistysmaiden naiset? Voivatko he mennä naimisiin oman tahtonsa mukaan? Eivät ensinkään, he ovat kauppatavaraa. Pakkoavioliitto on ja tulee olemaan luonnon pilkkaa. Siitä johtuu, että näitä pakkoavioliittoja yleensä rikotaan tekopyhyyden vaipan suojassa hienon maailman naisten keskuudessa, ja salaamattomat rikokset kurjuuden uhrien joukossa. Siitä se huutava vääryys, jota tehdään näille viimeainituille, kun heille suositetaan prostitutsionia elinkeinoksi ja sitten tehdään prostitutsionista rikos.“

Yhtä voimakkaasti ja yhtä terävällä ivalla kuvailee Fourier niitä taloudellisia ryöväreitä, jotka täyttivät lähimmän ajan vallankumouksen jälkeen, ja moittii ankarasti tapoja turmelevaa saaliinhimoa aikansa kauppatavoissa. Hän sai kerran poikasena selkäsauvan isältään, joka oli kauppias, siitä syystä, että oli eräälle ostajalle ilmoittanut erään tavarahan olevan keinoa. Joskin tämä ehkä periaatteellisesti helpottaa selitystä hänen syvään vihaansa kauppiasammattiin — josta hänen itsensä kauppa-apulaisena täytyi elää! — oli hänellä myöskin ympärillään riittävä joukko esimerkkejä, että kauppa usein kyllä oli, kuten hän kirjoitti, „valheen, vararikon, yllihinnoittelun, koronkiskomisen ja petoksen“ yhteiskäsitem, tarkoittaen „ei tavaroiden jakoa kuluttajain kesken, vaan ainoastaan kauppioiden rikastuttamista, joista kolme neljättäosaa ovat aivan tarpeettomia“.

Fourierin terävä katse näki myöskin selvästi kokosen syvän ristiriidan, jonka me ensimmäisessä luvussa esitimme luonteenomaiseksi aikamme yhteiskunnalli-

selle kysymykselle. Sivistys (se on nykyinen järjestys) liikkuu, sanoi hän, „turmiollisessa pyörteessä“, niin että se mitä saavutetaan, on vastakohta sille mitä tahdottiin saavuttaa; „sivistyksen aikakaudella *itse ylläisyys synnyttää köyhyyden*“. Tässä lauseessa on Fourier osannut ilmaista koko myöhemmän sosialistisen yhteiskunta-arvostelun.

Mainitkaamme vihdoin, vaan ei vähimmin huomiota ansaitsevana, Fourierin arvostelu taloudellisten voimien äärettömästä tuhlaamisesta ja hänen selittelynsä yhteistyön merkityksestä vastakkaiseen suuntaan. Nyt, sanoo hän, täytyy yhden kyläkunnan maanviljelystuotteet säilyttää 300 erilaisessa pikku aitassa, 300 maalaistytössä, jotka vievät maitoa kaupunkiin, eivät kuljeta enempää kun voitaisiin lähettää yhdellä ainoalla suurella vaunulla. Yksityinen talouden hoito on nyt yhtä järjettömästi järjestetty. Jokaisella perheellä pitää olla oma kyökkinsä, yksinään hoitaa muutamia lapsia, pestä vaatteita, kantaa puita, vettä ja niin pois päin. Teollisuuden työntekijät asuvat kurjuudessa monessa pienessä hökkelissä. Mikä ääretön työn ja voiman säästö, joka siten jäisi joutilaaksi hyödyllisempään käytettäväksi, arvelee Fourier, jos ihmiset sen sijaan tahtoisivat elää hänen suunnitelmiansa mukaan pienissä yhteiskunnissa, tahi kuten hän niitä nimittää falangeissa, kussakin noin pariin tuhanteen henkeen! Siellä olisivat sitten edustettuina kaikki erilaatuiset taipumukset, kaikki työskentelisivät suurissa komeissa työhuoneissa, tahi järjestettyinä työjoukkoihin, rauhan työkaluja hävityskalujen sijaan, viljelisivät maata ja alistaisivat sen ihmistalhon alaiseksi. Joka maa-alan keskustassa sijaittisi yhteinen asuntopalatsi, jossa kaikki, vapautettuina pikkutalouden vaivoista ja huolista, ilossa ja riemussa voisivat elää paremmin kun kuninkaat meidän aikanamme — Kuka ei näkisi tämän haaveellisen koristelun läpi, miten oikea Fourierin vaisto suurtuotannon suunnattomista eduista kuitenkin oli, kuka voi aikana, jolloin jo vesi, kaasu ja sähkö (siellä täällä myöskin

lämpö) on yksityisiä tarpeita varten saatavana suurista keskuslaitoksista meidän kaupungeissamme, olla näkemättä miten Fourier ennakoita aavisti kehityksen suunnan käyvän myöskin yksityisen taloudenhoidon alalla käytännöllisempää järjestystä kohti.

Kreivi *Henri de Saint-Simonilla* on yhtä laajoja näköaloja, ahtaasti taloudellisten alojen ulkopuolellakin. Jo vuonna 1802 näki hän selvästi, mitä aikansa luonnollisesti ei ymmärtänyt, että vallankumouksen eri jaksot olivat olleet taistelua aateliston, porvariston ja omaisuudettoman luokan välillä. Aseiden kalskeen kuulussa Waterloosta saarnasi Saint-Simon militarismia häviötä, rauhaa ja liittoa länsi-europalaisten kansojen kesken ainoana tienä onnellisempaan tulevaisuuteen.

Kultakausi ei ole meidän takanamme, opetti hän, vaan edessämme. Me seisomme ihmiskunnan historian „pulumallisen“ aikakauden lopussa, ja „järjestelmällisen“ ajan alussa; katoavan ajan mukana häviää kristinusko, joka on tullut uskottomaksi ihmisystävälliselle tehtävälleen, militarismi, sekä näiden molempienkin yhteiskuntamaitien taloudellinen muoto: toisen ihmisen ryöstö toisen kautta. Tahtoa, ajatusta ja tekoa tulisivat tulevassa yhteiskunnassa vastaamaan taiteilijat, tiedemiehet ja teollisuusjohtajat, mutta kaikkien toiminnan päämääränä tulisi olemaan suurimman ja köyhimmän luokan siveellinen ja aineellinen kohottaminen ja kehittäminen. Sodan sijasta tulee silloin valitsemaan rauha, eturistiriitaisuuksien tilalle yhteistyö, tavaran jako yksilöitten hallitsemisen tilalle. Yhteiskunta ei saa tunnustaa mitään muuta eroavaisuutta kun kyvyn ja hyvän tahdon; sen perussääntö pitää olla: *jokaiselle kykynsä mukaan, jokaiselle kyvyllle tekonsa mukaan!* Tämän kanssa sopusointuisasti täytyy perintöoikeuden lakata ja jokaiselle on taattava sopivaa työtä. Samoin kuin Fourier ja Owen vaatii myöskin Saint-Simon naisen asettamista tasa-arvoiseksi miehen kanssa ja pakkoaviolittojen sijaan vapaita liittoja.

Saint-Simonin tunnetuista „valtiollisista toiveista“

näkyä parhaiten, miten terävästi hän esitti työn ja sen kanssa työtätekevän luokan merkityksen koko yhteiskunnan perustuksena. Mikä olisi pahempi Ranskalle, kysyy hän, jos maa yht'äkkiä kadottaisi etevimmät tiedemiehensä ja taiteilijansa ja parhaat työmiehensä, tahi jos yht'äkkiä kuninkaallinen perhe, kaikki herttuat ja herttuattaret, valtioneuvokset ja korkeat virkamiehet, marsalkat, piispat ja kuvernöörit ja niiden lisäksi kymmenentuhatta rikkainta mitä maassa on menisivät kaiken maailman tietä? Edellinen vahinko, vastaa Saint-Simon, asettaisi meidät kokonaisen miesijän toisten valtioiden rinnalla taaksepäin, mutta yllin kyllin on ihmisiä, jotka voisivat täytää jälkimaisten paikkoja yhtä hyvin kun niitä nyt täytetään. Lopputulos on päivän selvä: työväen luokalla on nykyisen nurinkurisen järjestyksen vallitessa huonoin paikka yhteiskunnassa, mutta sillä on vaatimus ensimmäiseen ja parhaimpaan.

Sillä aikaa kun Saint-Simon kirjoitti ja keskusteli ja Fourier odotteli miljonääriä, joka lahjoittaisi hänelle varoja ensimmäistä „falangstaria“ varten, oli englantilainen Robert Owen kommunismissaan kuitenkin aina etusijassa käytännöllisesti toimelias uudistaja. Siinä kauheassa kurjuudessa, joka seurasi englantilaisen suurteollisuuden alkukukoistusta, näkivät useimmat tehtailijat vain erinomaisen tilaisuuden nopeasti hankkia itselleen omaisuutta. Silloin esiintyi heidän joukossaan eräs 29 vuotias mies, jolla oli harvinainen ihmisrakkaus ja tavaton kyky järjestää ja ohjata. Owen oli kahdeksannentoista vuosisadan materialistisen filosofian oppilas, jonka mukaan ihmisluonteet johtuvat osaksi synnynnäisistä taipumuksista, mutta etupäässä häntä ympäröivistä olosuhteista, joissa henkilö on kasvanut tai joihin sittemmin on joutunut; paranna näitä, ja silloin parannat ihmisiä. Vuodesta 1800 vuoteen 1829 sovellutti hän suuren pumpul tehtaan johtajana New-Lanark'issa Skotlannissa tätä lauselmaansa menestyksellä, joka herätti huomiota ja ihailua koko Euroopassa. Hän onnistui muuttamaan

erään kurjasti rappeutuneen, noin pariin tuhanteen henkeen nousevan työläisväestön, joka oli suurimmaksi osaksi koottu köyhäinhuoneen lapsista, mallisiirtolaksi, missä jouppous, poliisit, vankilat, oikeudenkäynnit, köyhäinhoito ja yksityisen hyväntekeväisyyden tarve olivat tuntemattomia asioita, ihan yksinkertaisesti saattamalla työntekijät enemmän ihmisarvoa vastaaviin olosuhteihin ja ennen kaikkea huolellisesti kasvattaen seuraavaa sukupolvea. Owen oli ensimmäinen, joka pani lastenseimiä käytäntöön; hän piti huolen hyvistä asunnoista, hyvistä ja halvoista elintarpeista j. n. e.; sillä aikaa kun hänen kilpailijansa pitivät 13 ja 14 tuntista työaikaa, poisti hän kaikki lapset alle 10 vuotta työstä ja lyhensi vanhempien työajan 10 tuntiseksi; erään puuvillapulpan aikana seisoi tehdas neljä kuukautta, mutta Owen maksoi kuitenkin täyden palkan. Ja kaikesta tästä huolimatta oli tehdas kuitenkin hyvä tulolähde omistajalleen!

Kaikki tämä ei kuitenkaan Owenille riittänyt. „Nämä miehet olivat kaikki minun orjiani“, kirjoitti hän v. 1848 Ranskan tasavallan hallitukselle. „Pieni ryhmä, käsittäen 2,500 henkeä, tuotti enemmän todellista rikkautta yhteiskunnalle kun 600,000 ihmistä käsittävä väestö oli aikaansaanut viisikymmentä vuotta sitten. Minun täytyi kysyä itseltäni: minne on eroitus joutunut sen välillä mitä nämä 2,500 kuluttivat ja mitä nämä 600,000 olisivat tarvinneet kuluttaa?“ Niin, sillä on maksettu omistajille 5 prosenttia heidän pääomalleen ja sitäpaitse liikevoittoa yhteensä 7,500,000 markkaa ja sama suhde vallitsi kaikissa Englannin tehtaissa. „Ilman tätä uutta rikkautta“, jatkaa Owen, „joka on luotu koneiden avulla, ei Englanti olisi voinut käydä sotaa Napoleonin kanssa ylimysvaltaisten yhteiskuntaperiaatteiden säilyttämiseksi. Ja kuitenkin oli tämä uusi mahti työväen luokan luoma.“ Sen pitäisi silloin, tarkoitti hän, oikeutta myöten kuulua työväen luokalle. Uudet tuotannolliset voimat olivat tähän asti vain rikastuttaneet pientä väliemmistöä ja orjuuttaneet joukkoja. Nyt niistä oli tuleva lähtökohta sosiaaliselle

uudestaansyntymiselle, siten, että niistä tulee yhteinen omaisuus — Owen ajatteli noin 1,200 hengen suuruisia yhteisömistäviä ryhmiä — ja käytettäisiin ainoastaan yhteiseksi hyväksi.

Näissä käytännöllisissä, melkeinpä voisi sanoa liikemiesmäisissä laskelmissa esiintyi Robert Owenin kommunismi. Ja siinä pysyi aina jonkunlainen käytännöllinen leima.

Niinkauan kun Owen tyytyi olemaan ihmisystävänä, niitti hän rikkautta ja kunniaa ja hyväksymistä joka taholta, ei ainoastaan rahaylimystön keskuudessa vaan myöskin valtiomiesten ja ruhtinaitten. Mutta kun hän rupesi kommunismin apostoliksi ja samalla peittelemättä tunnusti koko maailmankatsomuksensa, ei tarvinnut kauvan seurauksia odottaa. „Luonnottomien uskonnollisten järjestelmien ja yksityisomaisuuden mukana tulee myöskin avioliiton ja vanhojen perhemuotojen hävitä“, kirjoitti hän. Hän huomasi itsekin mitä seurasi, kun julistaa jotain sellaista, mutta mikään ei voinut häntä pelottaa ja kaikki, mitä hän oli otaksunut, tapahtui. Virallinen yhteiskunta julisti hänet pannaan, sanomalehdistö yritti vaikenemalla kukistaa hänet, ja kaiken muun lisäksi kadotti hän koko omaisuutensa kommunistisissa kokeiluissaan Amerikassa. Hän kääntyi nyt suoranaisesti työmiesten puoleen ja eli kolmekymmentä vuotta, väsymättömästi työskennellen kaikista vastuksista huolimatta, heidän keskuudessaan Robert Owenin nimi on kiinnitetty voipi sanoa melkein jokaiseen todelliseen työväen asian edistykseen Englannissa näinä vuosikymmeninä. Vuonna 1819 onnistui hänen viiden vuoden ponnustusten jälkeen ajaa läpi ensimmäinen laki, joka rajoitti naisten ja lasten työaikaa tehtaissa; hän pani alulle koko suuren työväen tuotanto- ja kulutusyhdistysliikkeen; hän oli puheenjohtajana ensimmäisessä kongressissa, jossa erilaatuiset ammattiyhdistykset liittyivät yhteen yhteisvoimin vastustaakseen pääomavallan sortoa.

RANSKALAINEN SOSIALISMI VUOTEEN 1848.

Se syvä myötätuntoisuus kärsiviä ja syrjäytettyjä kohtaan, se palava, vuoria siirtävä usko onnenunelmien lähellä olevaan toteutumiseen, joka oli yhteinen piirre ihannesosialismin ylempänä kuvatuilla profetoilla, ei voinut olla tekemättä syvää vaikutusta sen ajan sivistyneeseen nuorisoon. Niinpä esiintyykin 1830 luvulla erittäinkin Ranskassa aika, jolloin melkein koko maan henkinen älystö oli enemmän tahi vähemmän kehittyneitä tunnesosialisteja. Vanha hurskas Ghateaubriand kantoi veronsa ajanvirtauksille, samoin urhea uskonnon alkuaikaista henkeä saarnaava Lammennais, haaveileva uneksija George Sand yhtä hyvin kun kansanromaanien sepittäjä Eugène Sue. Niin täydellinen oli myötätuntoisuus, että Heinrich Heine saattoi kirjoittaa: „On arvaamaton etu sosialismille, että sillä on puolellaan kaikki suuret henget, sen sijaan kun sen vastustajat, jos sellaisia on, ainoastaan pakosta puolestavat itseään, ilman uskoa oikeuteensa ja melkeinpä jonkinlaisella itsensähalveksumisella sisimmässä sielussaan.“

Mutta myöskin sosialistiset aatesuunnat altaamassa merkityksessä vetivät vastustamattomasti puoleensa monta nuorta miestä, jotka sittenkin eri aloilla ovat tehneet nimensä huomatuiksi. Fourierin ryhmästä tuli *Victor Considérant*, joka väsymättömästi työskennellen aatteittensa hyväksi kehitti mestarinsa ajatuksia; maanpakolaisena 1849 oljasi hän erästä folangstaria Texasissa, mutta palasi v. 1869 Pariisiin. Rautatehtailija Godin teki mieltä kiinnittävän kokeen soveltamien käytäntöön Fourierin oppeja tunnetussa n. k. Guisen familistärissä, jota muun muassa on kuvattu eraässä August Strindbergin suomeksikin ilmestyneessä novellissa. Vielä loistavampi oli kuitenkin yhteen aikaan Saint-Simonilaisten ryhmä. Siihen kuului alussa ajattelija sellainen kun August Comte ja historioitsija

sellainen kun Thierry, ja vielä läheisemmin tuleva kansallistalouden tutkija Michel Chevalier, loistava tasavaltalainen sanomalehtimies Armand Garrel, tulevat säveltaiteilijat Halévy ja Félicien David, „vapauden- ja rauhanliiton“ perustaja Ch. Lemonnier, tuleva suurpankkiiri Isaac Pereire, Suezin kanavan luoja Ferdinand de Lesseps — tämä rauhallinen suurtyö oli jo v. 1831 puheena Saint-Simonistien joukossa, mutta sitä piti luonnollisesti yleinen poroporvarillinen mielipide sulana hulluutena — ja vielä monta muuta, kaikki ryhmittyen Saint-Simonin molempien lähimmäisten oppilaitten *Enfantin* ja *Bazardin*, ympärille. Opin päälehdessä „Globe“ määriteltiin v. 1831 sen ohjelma seuraavasti:

„Me tahdomme poikkeuksetta poistettavaksi kaikki perinnölliset etuoikeudet, me tahdomme työntekijäin vapautumista ja että ne laiskurit, jotka syövät ja häpäisevät heitä, asetettaisiin lakkautuspalkalle; me tahdomme että arvo, kunnia ja ylellisyys tulisi ainoastaan niiden miesten osalle, jotka ylläpitävät, valistavat ja jotka ajatuksillaan innostavat kansoja, se on työntekijät, tiedemiehet ja taiteilijat; me tahdomme, että sen, joka kylvää tulee myöskin niittää, ja että laiskuudessa elävät luokat, jotka eivät mitään tee, eivät mitään osaa ja antavat arvoa ainoastaan itselleen, eivät saa ahmia työvätekevien luokkien hedelmiä; me tahdomme yhteiskuntajärjestyksen kokonaan rakennettavaksi periaatteelle: jokaiselle kunnollisuutensa mukaan, työnsä mukaan; me tahdomme kaikkien niiden verojen asteettaista poistamista, joita työ maksaa laiskureille maa- ja pääomankoron nimillä.“

Mutta sillä aikaa kun tällä tavalla haaveiltiin itse porvariston keskuudessa sosialistisia ihanteita ja rakennettiin tuulentupia tulevasta yleisestä sopusoinnusta, joka saavutetaan rauhallisen vakuutuksen tietä, alkoi vähitellen myöskin alhaalla yhteiskunnan pohjalla ne etuvastakkaisuudet paljastua, jotka eroittivat raskaasti työskentelevien maailman omaisuuksien omistajien ja nauttijain maailmasta. Vuonna 1831 nousivat Lyonin

työttömät, nälkiintyneet silkinkutojat taisteluhuudolla: „elää työtä tehden tahi kuolla taistellen!“ „Oikeuden ja ihmissyyden nimessä pyydämme teitä“, kirjoittivat he Ludvik Filipinin ministereille, „esittämään ehdotuksen työn järjestämiseksi niin, että hedelmät meidän vaivoistamme eivät enää tulisi yksinomaan muutamien etuoikeutettujen hyväksi.“ Puhtaita työläisvoimia oli mukana niissä tasavaltalaisissa kapinayrityksissä, jotka kerta toisensa jälkeen vuosina 1832—1839 järjestyivät „porvarikuninkaan“ Ludvig Filipin valtaistuinta. Ja Englannissa alkoi samaan aikaan meidän vuosisatamme ensimmäinen suuri kansallinen työväenliike „chartismi.“ Sääliväisyyden sosialismin aika oli lopussa, kun työntekijät itse alkoivat hyökätä vallitsevia yhteiskuntaoloja vastaan. *Luokkataistelu* köyhälistön ja porvariston välillä siirtyy näinä aikoina etualalle niiden kansojen historiassa, jotka etupäässä johtavat ihmiskunnan kohtaloja.

Itse asiassa oli Ranskan porvariston ja työväen aina vuoteen 1830 asti ollut pakko rinnakkain taistella niitä menneiltä ajoilta kunnittelevia voimia vastaan, jotka Napoleonin kukistumisen jälkeen taas alkoivat vaati-
maan entisiä etuoikeuksiaan. Mutta heinäkuun-vallankumouksessa v. 1830 oli yhdysside murrettu, ja tiet erosivat. Porvaristo pääsi vihdoinkin täydellisenä voittoherrana yhteiskuntaan, muodostellen sitä oman mielensä mukaan, ja halukkaasti kuunnellen sitä vapauttavaa sanaa: „rikastukaa, hyvät herrat!“ kuten eräs „porvarikuninkaan“ ministeri lausui parlamentissa. Köyhälistö jäi yksin ulkopuolelle tyytymättömänä, vallankumouksellisenä puolueena; se oli jäänyt osattomaksi voittosaaliin jaossa, ja sai kyllä päivittäin luoda rikkauksia, mutta ainoastaan toisille. Aatteiden maailma oli, kuten olemme nähneet jo täynnä koko- tahi puolisosialistisia ajatuksia. Mikä oli luonnollisempaa, kun että sellaisissa olosuhteissa tästä uudesta yhteiskunnallisesta ristiriidasta täytyi syntyä sosialistihenkinen *työväenliike?*

Itse sana „sosialismi“ alkaa tulla käytäntöön tänä kuohukautena. Sen lainasi Englannista eräs ranskalai-

nen kirjailija Reybaud, joka eräässä vuonna 1839 julkaisemassaan kirjassa arvosteli „reformaattoreja eli nyky-aikaisia sosialisteja“. Toiset laskevat sen sanan käytön Saint-Simonilaisen Pierre Lerouxin ansioluetteloon.

Älköön kuitenkaan kuviteltako 1830—40 luvun työväenliikettä niin yhtenäiseksi ja ehjäksi, kun se viimeinkin alkaa olla meidän aikanamme. Päinvastoin oli se erilaatuisten periaatteitten ja menettelytapojen kirjava mallikartta, rauhallisista malli-siirtola unelmista haaveileviin salafütösuunnitelmiin pääasiallisesti puhtaasti poliittisia tarkoituksia varten ja siinä välillä kaikenlaisia sekoitusmuotoja sekä ei unolidettava ylimeno ehdotuksia. Mutta sellaisten esiintyminen osoittaa uuden puolen sosialismin historiassa. Se vuttaa siihen, että ihanne-aika lähestyy loppuaan, ja että teoretikkosen täytyy havaita miten työväenluokka, joka on tulemaisillaan liikkeelle, kyllä mielellään näkee ihanneyhteiskuntia kuviteltavan, mutta kuitenkin on äärettömän paljon enemmän innostunut siitä, mitä heti voidaan käytännöllisesti tehdä heidän asemansa parantamiseksi.

Tältä näkökannalta katsottuna on *Louis Blancin* vuonna 1840 julkaisema „Työn järjestäminen“ erittäin arvokas asiakirja. Siinä on esitettynä keino köyhälistön asteittain poistamiseksi ja nykyisen yksityiskapitalistisen järjestyksen korvaamiseksi valtion avustamien työntekijäyhdyksuntien kautta — sama ajatus, jota Lasalle 1860 luvulla esitti niin suurella agitatorisella menestyksellä. Tätä sosialistista uudistusta tulisi johtamaan „edistysministeristö“, joka ottamalla valtion haltuun rautatiet, pankit y. m. sellaiset, saisi varoja „työntekijäin kulunkiarvioon“, jonka kustannuksella nämä yhdyskunnat saataisiin käyntiin. Työntekijäin yhdyskuntien keskinäinen kilpailu vältettäisiin sen kautta, että tavarain hinnat määrättäisiin huomioon ottamalla tarpeellinen voitto, sen jälkeen kun työntekijöille on taattu elatuskustannuksia vastaava palkka.

Huomattavan hsäyksen, näennäisesti vastakkaiseen suuntaan, laati Proudhon samana vuonna. Hänen

erittäin vallankumouksellisesti sointuvan lauseensa „omaisuus on varkautta“, taakse kätkeytyi kuitenkin enemmän pikkuporvarillista jyrkkyyttä kuin johdonmukaista köyhälistömäistä periaatetta. Proudhon kääntyi kiukkuisena aikansa sosialismia vastaan, mutta luulee ratkaisevansa arvoituksen aivan yksinkertaisesti sen kautta, että saisi järjestettyä korottomia lainoja. Tarvinnee tuskin lisätä, että tämä niin kutsuttu „mutuaalinen“ koulu, joka ei tunne taloudellisia lakeja nykyisessä yhteiskunnassa, ei voinut jäädä pysyväiseksi perusteeksi työväenliikkeelle. Siitä huolimatta onnistui Proudhon persoonallisen tarinon ja vallankumouksellisen, oikeuden tuntoon vetoavan kirjoitustavan kautta voittamaan sangen suuren vaikutusvallan ranskalaisen työväen-valiojoukon ajatuksiin ja säilyttämään sitä kauan eteenpäin aina 1860 luvulle asti.

Koko 1840 luvun aikana oli Pariisi ajan kiehuvien ajatusten eri vivahtuksien polttopisteenä. Sinne koontui vallankumouksellisia Euroopan joka puolelta: Herzen ja Bakunin Venäjältä, pakolaisia Puolan kukistuttua 1831, Heine, Börne ja monta muuta Saksasta. Ensimmäisen kerran tapasimme siellä Karl Marxin nimen; yhdessä jyrkän saksalaisen kirjailijan Arnold Rugen kanssa perusti hän v. 1843 aikakauskirjan „Deutsch-französische Jahrbücher“, jossa hän jo selvästi arvostelee haaveksijoiden oletusta, että he olisivat löytäneet ehdottoman totuuden.

Niin kypsyi aika helmikuun- vallankumoukseen 1848, joka muodostui mahtavaksi alkusoitoksi kansanliikkeiden taistelulle yksinvaltiutta vastaan melkein yli koko Euroopan. Myöskin Ranskassa vaikutti kapinan syntyyn paljoa enemmän suorastaan poliittiset kuin yhteiskunnalliset syyt, etenkin varakkaan porvariston itsepintainen kansanvaltaisen äänioikeusudistuksen vastustaminen. Pariisin työväestön osuus voittoon oli kuitenkin liian suuri, jotta heidän luokkavaatimuksiaan olisi voitu kokonaan syrjäyttää. Heidän erityisinä uskottuina miehinään asetettiin väliaikaiseen hallitukseen Louis Blanc ja eräs työmies nimeltä

Albert. Itse puolestaan lupasivat työntekijät nimenomaan etteivät valmista uusille vallanpitäjille mitään vaikeuksia; „me lahjoitamme tasavallalle kolmen kuu-kauden kurjuuden“, sanottiin. Mutta paljon teräväm-pänä kun ensi hurmauksessa oli luultukaan esiintyi pian etuvastakkaisuudet omistajien ja köyhälistön vä-llillä. Louis Blancin virkatoverit eivät ottaneet huo-mioonsa hänen kehotuksiaan; tosin joukkojen vaati-muksesta tunnustettiin yleisesti „oikeus työhön,“ ja asetettiin eräs erityinen komitea työväenkysymyksiä varten, jonka edustajat olivat työväen itsensä valitse-mia ja joka Louis Blancin puheenjohtajana ollessa kokoontui Luxembourg palatsiin. Mutta tämä valio-kunta sai liian vähän varoja suunnitelmiansa toteutta-miseksi, ja sen sijaan järjestivät sosialistisen suunnan vastustajat niin kutsuttuja „kansallistyöhuoneita“, jotka ihan yksinkertaisesti olivat tuottamattomia hätäapu-töitä valtion kustannuksella. Kun kuitenkin ei on-nistuttu niissä toimivista työntekijöistä muodostamaan tottelevaista armeijaa toisia vastaan, turvaututtiin toi-seen keinoon: yhdellä ainoalla kynän vedolla hävitet-tiin nämä samat „kansallistyöhuoneet“ ja sadat tuhan-net työntekijät heitettiin kadulle ilman mahdollisuutta saada työtä ja ilman elämisen keinoja. Mitä kaikki olivat olettaneet tapahtui nyt, kesäkuun 23 päivänä lie-hui Pariisin etukaupunkien vastatehdyiltä katusuluilta punainen lippu kirjoituksella „leipää tahi lyijyä“. Mutta vallankumouksen vastustajat nimittivät kenraali Ca-vaignacin diktaattoriksi ja kolmen päivän vimmatun taistelun jälkeen oli europalaisen köyhälistön ensimmäi-nen suuri kapinan yritys vereen tukautettu, ja tuomio-istuimet saattoivat aloittaa toimintansa 15,000 vangin keskuudessa.

„CHARTISMI“ ENGLANNISSA.

Jo ennenkuin kesäkuun mellakkain kukistaminen oli tahtanut yli koko Europan kärjen vuoden 1848

vallankumoukselliselta liikkeeltä, ei työväenliike Englannissa, „chartismi“, joksi sitä nimitettiin, ollut ratkaisevalla hetkellä tehnyt niin mitään. Ne yleisyhteiskunnalliset syyt, jotka Ranskassa heinäkuun vallankumouksen jälkeen v. 1830 synnyttivät köyhälistöliikkeen, veivät Englannissa samaan lopputulokseen, sen jälkeen kun parlamentin uudistus vuonna 1832 oli antanut vallan yksinomaan rahaylimystölle, mutta jättänyt työläiset kokonaan sen ulkopuolelle. Nämä käyttivät nyt hyväkseen 1824 takaisin voittamaansa yhdistymisoikeutta. Puuseppä Lovett muodosti „työväenyhdistyksen“, ja 1837 kokoontui kuusi edustajaa ja kuusi vapaamielistä parlamentin jäsentä sekä muodostivat kansanvaatimukset, vastapainoksi vanhalle ylimysvaltaiselle „Magna Chartalle“ n. s. „kansan chartaan“, jossa oli huomioon otettu seuraavat kuusi kohtaa: yleinen äänioikeus, oikeudenmukainen vaalipiirien jako, salainen äänestys kansanedustajia valitessa, vuotuiset parlamentin istunnot, ei mitään vaalikelpoisuusehtoja sekä palkkio parlamentin jäsenille. Yllytys näiden vaatimusten hyväksi, jotka pian täydennettiin uusilla taloudellista laatua olevilla, etupäässä kymmentuntisen työpäivän tehtäisiin ottovaatimuksilla, vei lähivuosina melkoisen ajan. Pidettiin jättiläiskokouksia, joihin satatuhansin ihmisiä otti osaa ja eräänlaiset kansan valtiopäivät, jonka jäsenet oli valittu yli koko maan, otti 1839 liikkeen johdon käsiinsä. Kahden-toistasadantuhannen henkilön allekirjoittama anomus jätettiin parlamenttiin, jossa se kuitenkin ivanaaurulla jätettiin huomioon ottamatta. „Kansalliskonventti“, joksi johtava valiokunta itseään nimitti, vastasi siihen kehoittamalla yleislakkoon ja kansan asestamiseen, ja monin paikoin syntyi verisiä yhteenottoja.

Työväestön harrastukset vei kuitenkin hajalle se sotaretki vapaakaupan puolesta, jonka vapaamieliset tehtailijat nostivat 1840-luvulla ja joka johti viljatullin poistamiseen 1846. Toiselta puolen vei tilanomistajapuolue, toryt, läpi 1847 telidaslain, joka naisten työajan rajoittamisella todellisesti toi kymmentuntisen työpäivän

Englannin tärkeimpiin teollisuuden aloihin. Näiden etujen saavuttaminen heikensi itse varsinaista chartistiliikettä ja pikkuporvarillisista aineksista, jotka siihen olivat liittyneet, hävisivät loputkin pois 1848 ranskalaisten työmiesten sosialistisen esiintymisen voittamisen vuoksi. Kun senvuoksi vapaamielisimmät työläisjoukot keväällä 1848 yleistä asemaa hyväkseen käyttäen yrittivät viedä „chartan“ läpi, huomasivatkin he äkkiä olevansa yksin, samalla kun kaikki muut puolueet yhdistyivät heitä vastaan. 10 p:nä huhtikuuta 1848 päättivät chartistit pitää jättiläiskokouksen Lontoossa, marssia kulkuessa alihuoneelle ja jättää sinne jättiläisanomuksen. Mutta kulkuetta ei sallittu ja keskiluokka varustautui aseilla ruveten vapaaehtoiseksi poliisiksi; lasketun puolen miljoonan osanottajan sijasta ei tullut edes 50,000, eikä jättiläisanomuskaan näytänyt saavan suurtakaan suosiota osakseen.

Tämä epäonnistunut yritys paljasti chartismin heikkouden; johtajat vangittiin ja pian liike riutui tykkäänään. Vaikkakin vahvasti sosialistinen vaikutus sen puitteiden sisällä on selvä ja eri johtajat käyttivät puhtaasti köyhälistö-vallankumouksellista kieltä, oli chartismilla kuitenkin kokonaisuudessaan selväpiirteinen käytännöllis-poliittinen luonne. Muistot sen loistopäiviltä eivät senvuoksi estäneet ketään englantilaista työläistä liittymästä kumpaan tahansa vanhoista kilpaleivista puolueista, tavallisesti vapaamielisiin, kun tämä taktiikka näytti lupaavan hetkellisiä etuja. Tällainen politiikka voitti paljon helpommin suosiota puolelleen siksi, kun työväenluokka, joka tapauksessa tärkeänä osana siitä, sai osansa englantilaisen maailmanteollisuuden suunnattoman elpymisen voitoista, ja molemmat suuret puolueet ovat todella tehneet itsensä, viisaasti perään antaessaan, chartismin testamentin käyttäjiksi: työväen suojelulainsäädäntöä on laajennettu ja parannettu ja „chartan“ poliittiset päävaatimukset ovat tällä hetkellä voimassa olevina lakeina Englannissa. Eipä siis ole ihmeteltävää, että sellaisten olosuhteiden vallitessa vuoden 1848 perästä seuraa pitkä

aika, jolloin Englanti näyttää olevan vapaa kaikenlaisesta itsenäisestä työtätekevän köyhälistön luokkaliikkeestä. Vasta sitte kun Englannin yksinvalta maailman markkinoilla sai 1880-luvulla pahoja kolauksia ja seuraukset siitä olivat tunkeutuneet työläismaailmaankin, on siellä syntynyt uusi sosialismin luonteinen työväenliike. Ja ensikerran 1906-vuoden vaaleissa saa se huomattavammin vaikutusvaltaa myöskin parlamentissa.

HAAVEESTA TIETEEKSI. KARL MARX.

Nykyisen työväenliikkeen aikaisemmat vaiheet ovat olleet samanmukaisia teorian kentillä haavesocialismin kanssa, joka kyllä hylkäsi olevan, mutta joka ei voinut selittää *minkävuoksi* niin oli ja siitä syystä ei myöskään voinut avata muita kuin mielivaltaisesti kokoonpantuja näkökantoja tulevaisuutta varten. Sosialismin täytyi voittaa tämä puute tullakseen muuksi ja enemmänä kuin ainoastaan pelkiksi tulevaisuussuunnitelmiksi, joita suuremmat tai pienemmät nerot olivat tehneet. Tieteellisen sosialismin täytyi asettaa päämääräkseen valaista arvostelevasti työläisten kannalta niitä epäkohtia, jotka nykyisen järjestelmän voimassa ollen ovat vallalla, mutta samalla kertaa täytyi sen näyttää, että tämä järjestelmä on aikanaan ollut välttämättömästi läpikäytävä kohta ihmisyyden kehityksessä, jota ei ole sokeasti poistettava, vaan voitettava siten, että me tietoisina kaikkien paraasta kulemme eteenpäin sitä suuntaa, johon itse yhteiskuntaliike viittaa. Tieteellisen sosialismin päätehtäväksi tuleekin senvuoksi *nykyisten* yhteiskuntaolojen tutkiminen, niiden liikuntalakiin selvittäminen ja taloudellisen rakenteen salaisuuksien selville saaminen.

Ranska ja Englanti ovat synnyttäneet nykyisen työväenliikkeen ja nykyisen sosialismin. Saksa synnytti sen ajattelijan, joka enemmän kuin kukaan muu

on vaikuttanut niiden tulemiseen sellaisiksi, mitä ne nyt ovat. Sosialismin kehittyminen haaveesta historiallisiertieteelliseksi maailman katsomukseksi on irrottamattomasti sidottu Karl Marxin nimeen. Paitsi „Kommunistista Manifestia“ ja „Kapitalia“ on Marx myöskin Internationalen isä.

Myöskään Saksasta ei puuttunut sillävälän tieteilisen sosialismin edelläkävijöitä. Kuuluisa filosofi Fichte veti velvollisuus-filosofiastaan puolittain kommunistisia loppupäätelmiä; räätäli Weitling harjoitti kiihoitusta 1830-luvulla Fourierin mukaisen haavesosialismin puolesta, mutta köyhälistöläisenä odotti hän vapaata tietä aatteillaensa voittavasta työläiskumouksesta; samoin ei pidä myöskään unohtaa valenimi Marloa, professori Winkelblechia, joka vuodesta 1850 useissa kirjoituksissa puolusti vapaasti yhteenliittyneiden työläisryhmien „liittovaltaista kansanvaltaa“ ja voimakkaasti hyökkäsi vallitsevan kukkarovallan ja raha-aatelin kimppuun. Marx itse joka suurimman osan elämästään oleskeli Englannissa, antoi toiselta puolen oikeudenmukaisen tunnustuksen joukolle vuosisadan alussa eläneitä englantilaisia sosialistisia kirjailijoita, joita aikanaan hyvin vähän kunnioitettiin, kuten Hallille, Thompsonille, y. m., puhumattakaan kuuluisasta ajattelijasta William Godwinista, joka vuonna 1793 näki omistusoikeusolojemme merkitsevän sitä, että „toisella on tilaisuus vallita toisen työn tuloksia“. Mutta kaikki sellaiset perustavat työt eri tahoilla eivät kumminkaan kumoa sitä tosiasiaa, että vasta Karl Marx loi nykyiselle sosialismille todellisesti kokonaisen, tieteellisen muodon.

Ennenkuin käymme tarkastamaan pääajatusjuoksua Marxin katsantokannassa, ovat muutamat elämäkeralliset piirteet paikallaan. Karl Marx syntyi 1818 Trierissä juutalaisista vanhemmista. Yliopistotutkimuksista, joihin oli vaikuttanut Hegelin filosofia, jonka menettelytapa käy läpi hänen myöhemmän toimintansa, joutui hän 1842 poliittiseen kamppailuun ja lähti vuoden perästä sen jälkeen, kun sensuri oli

lakkauttanut hänen lehtensä „Rheinische Zeitung“, Pariisiin, missä olemme nähneet hänen „Deutsch-französische Jahrbücher“-lehden toimittajana. — Täällä oppi hän muun muassa tuntemaan tulevan uskollisen asetoverinsa läpi koko elämän, Friedrich Engelsin, — jo ennen mainitun „Työläisluokkien asema Englannissa“ (1845) kirjan tekijä — joka yhä enemmän veti häntä filosofiasta kansantaloudellisten tutkimusten alalle. Karkoitettuna 1845 eleli Marx jonkun aikaa Brüsselissä, missä hän m. m. julkaisi verisen arvostelun Proudhon'in kirjasta „Kurjuuden filosofia“ nimellä „Filosofian kurjuus“. Täällä joutui Marx ensi kerran käytännölliseen työväenliikkeeseen, liittäytyen „kommunistiliittoon“, jonka hän Engelsin kanssa muodosti haaveellisesta salaperäisestä seurasta niiden selvempien aatteiden mukaiseksi, jotka hän jo oli kehittänyt ja joka sai uuden ohjelman, mikä julkaistiin yli koko maailman tunnetussa „Kommunistisessa manifestissa“ (1847—1848), jota täydellä syyllä on sanottu tieteellisen sosialismin peruslähteeksi.

Myöskin Belgiasta karkoitettuna voi Marx 1848 taas aloittaa toimintansa Saksassa ja toimitti hän Engelsin, runoilija Freiligrathin, y. m. kanssa Kölnissä „Neue Rheinische Zeitung“ nimistä lehteä. Mutta vallankumous-vastaisten voitto ajoi hänet jo vuoden perästä maanpakoon ja muutti Marx 1849 asumaan Lontooseen, missä hän British Museumin kirjallisuus-aarteiden avulla ja keskellä maailman kehittyneimmän teollisuusmaan polttopistettä paremmin kuin missään muualla voi harjoittaa kapitalistisen yhteiskunnan, sen luonteen ja kehityslakien tutkimuksia. Vuonna 1859 julkaisi hän „Politiittisen talouden arvostelun“, joka on alkututkimus hänen 1867 julkaisemaansa suuremmoiseseen pääteokseensa „Kapitaliin“ (josta toisen osan julkaisi Engels 1885, kolmannen 1894). Jo 1864 oli Marx kumminkin taas tullut tekemisiin käytännöllisen politiikan kanssa, ollen yksi aikoinaan niin pelätyn „Kansainvälisen työväenyhdistyksen“ eli „Internationalen“, joka ranskalainen nimitys tavallisemmin

tunnetaan, vaikuttavimmista perustajista. Tässä ensimmäisessä yrityksessä koota koko maailman köyhälistön taisteluvoimat yhteiseen taisteluun oli Marx johtavana sieluna, kunnes tämä järjestysmuoto Pariisin kommunin kukistuttua 1871 jälkeen tuli paikkansa pitämättömäksi. Elämänsä viimeisen vuosikymmenen teki Marx uupumattomasti työtä täydentääkseen pääteostaan „Kapitalia“, mutta ei ehtinyt kuitenkaan itse lopettamaan sitä. Vuonna 1881 kuoli hänen vaimonsa Jenny v. Westphalen, joka vuodesta 1842 oli jakanut ilot ja surut hänen kanssaan ja 14 päivänä maaliskuuta 1883 vaipui hän itse työtuolissaan rauhallisesti ja hiljaa kuolon uneen.

MATERIALISTINEN HISTORIANKÄSITYS.

Jo 1843 kirjoitti Marx: „Me emme astu maailmaan oikeaoppisten tavoin uusien periaatteiden kanssa sanoen: tässä on totuus, langetkaa nyt polvilleenne. Me emme sano maailmalle: lakatkaa taistelemasta, niin me ilmoitamme teille oikean ratkaisun! Me näytämme maailmalle ainoastaan *minkävuoksi se taistelee*“. Mutta ensimmäinen, cheä ja yhtenäinen kuvaus sosialistisesta ajatustavasta tällaisena korkeampana kehitysmuotona löytyy lausuttuna Marxin ja Engelsin v 1847—48 „kommunistiliiton“ tehtäväksi antamassa „*Kommunistisessa manifestissa*“, joka heti käännettiin suuremmille sivistyskielille. Esipuheessaan Marxin kuoleman jälkeen julaistuun painokseen lausui Engels käsittävänsä tämän opinkappaleen läpikäyvän perusajatuksen, joka, sanoo hän „yksinomaan kuuluu Marxille“, seuraavasti:

„Taloudellinen tuotanto- ja yhteiskuntajärjestelmä, joka välttämättömyyden pakosta on seuraus siitä, on kaikkien aikakausien valtiollisen ja tiedollisen historian perusta. Seuraus tästä on — jo ikivanhasta maan yhteisomistusoikeuden lakkaamisesta saakka —

koko historian muuttuminen luokkataistelujen historiaksi, ryöstettyjen ja ryöstäjien, sorrettujen ja hallitsevan luokan välisten taistelujen historiaksi. Mutta tämä taistelu on nyt saavuttanut kehityskohdan, jolloin ryöstetty ja sorretty luokka, köyhälistö, ei enään voi vapautua ryöstäjistä ja hallitsevasta luokasta, porvareista, ellei se samalla kertaan vapautaa koko yhteiskuntaa ryöstöstä, sorrosta ja luokkataistelusta“.

„Kommunistisella manifestilla“ on siis, kuten huomamme, oleellinen *historiallinen* perusta. Sen tarkoituksena on näyttää „kapitalistisen tuotantotavan“, kuten Marx sanoi, historiallinen paikka ihmisyyden kehityksessä ja sen välttämättömyys kuluneelle ajalle ja samalla myöskin sen kukistumisen välttämättömyys. Viittauksia, vaikkeikaan vielä seikkaperäisesti selitetynä, tapaamme siinä myöskin Marxin opista yliarvosta, johon selityksen antaa aina toiminnassa oleva ja kehittyvä kapitalistinen tuotantotapa. Olemme näin ollen jo siinä tekemisissä marxilaisuuden molemman pääopin, *materialistisen historiankäsityksen ja yliarvoteorian* kanssa.

„Materialistinen historiankäsitys“! Käsite voi tuntua painostavalta, mutta joka tahtoo tutustua nykyisen sosialismin olemukseen, tekee viisaasti hetkisen ajattellessaan, mitä sillä oikein tarkoitetaan. Engelsin alkulauseessa äsken mainitut ajatukset ovat hyvänä, joskin lyhyenä ohjeena sen käsittämisen. Toisessa paikassa on sama tekijä ilmaissut ajatuksensa seuraavasti: „Välitön elämän synnyttäminen ja uudistaminen on määräävä kohta ihmiskunnan historiassa“. Se on, kuten Schillerin runon „nälkä ja rakkaus“ mukaan ihmissuvun elämä, maailman rakennuksen pystyessä pitävin voima. Oikein käsittääkseen täytyy lisäksi tämän uuden historian käsityksen nähdä historialliseksi vanhemman ihanteellista ja selväpiirteistä taustaa vastaan, vanhemman, joka ei tuntenut mitään sellaista kun luokkataistelu taloudellisista harrastuksista ja joka ylipäänsä ihmisten tuotantotavoille ja heidän taloudelliselle elämälleen antoi puoleksi ylenkat-

seellisen, halveksivan silmäyksen. Mutta tämä sivuutettu seikka olikin päinvastoin hyvinkin tärkeä Marxin ja Engelsin mielestä. Historia oli ollut historiaa luokkataisteluista; ja nämä sisällisesti taistelevat luokat olivat aina tuotteita aikansa tavoista valmistaa ja vaihtaa hyödykkeitä, sanalla sanoen, johtuneita aikansa taloudellisista olosuhteista. Tästä seuraa, että tunkeutuessa syvälle yhteiskunnan olemukseen, tutkiessa sen taloudellista rakennetta, löytää avaimen kaikkiin yhteiskuntarakennuksen valtiollisiin ja lainopillisiin, samoin sen erilaisiin uskonto- ja filosofisiin ajatussuuntiin. Kun idealistinen historiankirjottaja koettaa selittää ihmisten elintapoja entisinä aikoina niiden ajatustavasta johtuneina, käy materialistinen historiankäsitys aivan päinvastaista tietä, selittäen ihmisten ajatustavan johtuvan taloudellisista oloista.

Väärinkäsitysten välttämiseksi olkoon mainittu, ettei luonnollisestikaan materialistinen historiankäsitys väitä, että *kaikki*, mikä tapahtuu, ehdottomasti tapahtuu taloudellisista syistä. Tämän katsantokannan mukaan vallankumoukset tuotantojärjestelmässä ovat vaikuttaneet ratkaisevasti kaikkiin valtiollisiin ja taloudellisiin mullistuksiin. Mutta tästä ei lainkaan seuraa, että „yhteiskunnan yllirakennus“ kysymyksessä olevana aikana, sen siveellisyys, filosofia, uskonto, lainlaadinta ja valtiomuoto olisi ilman vaikuttavuutta. Päinvastoin tapahtuu välttämätön vuorovaikutus: määrätty yhteiskunnallinen tila heijastuu luonnollisesti vastaavassa aatemaailmassa, mutta nämä aatteet puolestaan voivat sitte vaikuttaa muovailevasti yhteiskuntaan, josta ne johtuvat. Esimerkki selittämään tätä: melkein kaikkialla Euroopassa on tällä hetkellä vallassa porvaristo, entinen „kolmas sääty“. Suurin syy tähän kehitykseen epäilemättäkin on kysymyksen taloudellinen luonne, joka on yhteydessä maailman markkinoiden, suurteollisuuden ja muiden ilmiöiden kanssa. Tie tähän tilaan päästäessä on ollut tavattoman erilaatuinen, — ajatelkaapa vaan Ranskaa, Englantia ja Saksaa —, eri maissa, ei ainoastaan taloudellisten,

vaan myös valtiollisten, oikeudellisten ja henkisten vertausten kannalta katsoen. Syytös materialistisen historiankäsityksen yksipuolisuudesta, joka on tähdätty Marxia ja Engelsiä vastaan myöskin sosialistien leirissä (esim. Malon ja Jaurès), voi näinollen kohdata jotakin sovellutusta, joka heistä tai toisistakin silminnähtävästi on jotakin toista laatua. Kärkensä kadottaa moite itse perusajatusta vastaan, sillä se ei jätä huomioonottamatta, että myöskin muut kuin taloudelliset tekijät ovat vaikuttaneet ja vieläkin hyvin suuressa määrin vaikuttavat ihmisyyden kehitykseen.

„KOMMUNISTINEN MANIFESTI“.

Ryhtykäämme nyt paremmilla edellytyksillä tarkastamaan perinpohjaisemmin „Kommunistista Manifestia“. Sanaa „kommunistinen“, sulkumerkkien sisällä sanottuna, pidettiin parempana kuin „sosialistinen“, silloinkun kirjottajat tahtoivat jyrkästi huomauttaa, että tässä on kysymys köyhälistön luokkataistelun tuimasta todellisuudesta; merkillistä on, että jo tänä aikana kaikki mahdolliset hyvää tarkoittavat, rauhalliset yhteiskuntaparantajat olivat leimanneet viimeksimainitun sanan. Tässä tarkoittaa siis „kommunistinen“ aivan samaa jota me nyt nimitämme „sosialistiseksi“. Muuten on ero tavallisesti se, että „kommunismilla“ mielellään ymmärretään yhteistä *kulutusta* valmistetuille hyödykkeille, kun taas nykyaikainen sosialismi tahtoo tehdä *tuotannon välikappaleet* yhteiseksi omaisuudeksi ja katsoo kulutuskysymyksen sekä suuremmissa että pieneimmissä tapauksissa tulevan itsestään järjestetyksi ja että sosialismin puitteissa kyllä löytyy tilaa hyvinkin erilaiselle käytölle tässä suhteessa.

„Koko tähänastinen historia on ollut luokkataistelujen historiaa“ — tätä lausetta voidaan pitää avaimena „Kommunistiseen manifestiin“. Vapaat miehet ja orjat, patriisit ja plebejit, tilainomistajat ja maaorjat,

ammattikuntamestarit ja kisällit ovat käyneet keskenään alituisesti milloin salaista, milloin julkista taistelua, joka aina on päättynyt joko koko yhteiskunnan kumoukselliseen uudistukseen, tai taistelevien luokkien yhteiseen häviöön. Feodaalisen yhteiskunnan häviöstä lähtenyt porvarillinen yhteiskunta ei ole poistanut luokkavastakohtia, vaan on antanut ainoastaan niille uuden, yksinkertaisemman muodon. Koko yhteiskunta jakautuu yhä enemmän ja enemmän kahteen suureen, toisilleen vihamieliseen leiriin, suurporvaristoon ja köyhälistöön.

Porvaristo itse on pitkän kehityssarjan tuote: suuret löydöt uuden ajan alussa tekivät tarpeelliseksi toisenlaisen tuotantotavan, kuin mitä ammattiajalla oli, ja sen perästä seurasi höyry ja koneteollisuus uusine, täydellisen kumouksen saattavine tuottamis- ja vaihtosuhteineen. Porvaristo on siis näytellyt sangen kumouksellista osaa historiassa. Se on hävittänyt kaikki feodaaliset, patriarkaaliset ja ihanteelliset suhteet. Armotta on se repinyt rikki ne siteet, jotka kiinnittivät ihmisen toiseen. Se on „itsekkäiden laskelmien jääkylmään veteen hukuttanut hurskaan haaveilun, ritariin innostuksen ja porvarillisen kaihomielen. Se on tehnyt kaikesta rahakysymyksen ja sanalla sanoen, valtiollisten ja uskonnollisten kuvittelujen takana harjoitetun nylkemisen tilalle on se pannut julkisen, säälimättömän suoranaisen riistojärjestelmän.“

Vanhan tuotantotavan muuttumattomana pysyminen oli elinehto kaikille entisajan teollisuusluokille. Porvaristo sitävastoin ei voi elää mullistamatta alituisesti tuotannon välineitä, niiden mukana tuotantosuhteita ja senvuoksi yhteiskuntaoloja kokonaisuudessaan. Siitä porvarikauden keskeymätön horjuvaisuus, alitunen epävakaisuus ja liikkuvaisuus. Ottamalla haltuunsa maailman markkinat, on porvaristo repinyt alas kansallisuusrajat ja tehnyt kansakunnat riippuviksi toisistaan. Se on vetänyt kaikki kansat vaikutuspiirinsä ja luonut maailman kuvansa mukaiseksi. Se on kerännyt asutuksen kaupunkeihin, yhä

enemmän riistänyt tuotannonvälineet kansalta ja keskittänyt ne muutamien harvojen käsiin. Se on sadassa vuodessa luonut paljoa jättiläismäisempiä tuotantovoimia, kuin mitä kaikki edelliset sukupolvet yhteensä.

„Olemme siis nähneet: ne tuotanto- ja liikevälineet, joiden perustalla porvaristo kehittyi, syntyivät feodaalisessa yhteiskunnassa. Feodaaliset omaisuussuhteet eivät vastanneet määrättyllä kehitysasteella jo kehittyneitä tuotantovoimia. Niiden täytyi murtua ja ne murrettiinkin. Niiden paikalle astui vapaa kilpailu sille soveltuvine yhteiskunnallisine ja valtiollisine järjestelmineen, sekä porvariluokan taloudellisine ja valtiollisine hallituksineen.“

„Silmäimme edessä“ — jatkaa „Manifesti“ — „tapahtuu nyt samanlainen liike.“ Porvarillinen yhteiskunta muistuttaa taikamestaria, joka ei voi kauvemmin hallita esiin loitsimiaan voimia. Vuosikymmeniä on kaupan ja teollisuuden historia ollut ainoastaan historia nykyisten tuotantovoimien kapinasta niitä nykyisiä tuotanto- ja omaisuussuhteita vastaan, jotka ovat porvariston elinehtoja. Mainittakoon liikepulat, jotka säännöllisesti hävittävät sekä tuotteita että tuotantovoimia! Liikepulissa ilmaantuu yhteiskuntasairaus, joka ennen olisi näyttänyt luonnottomalta — ylituotanto. On kunis sota ja nälänhätä olisivat tehneet kaikki autioksi, teollisuus ja kauppa on pysähdyksissä, ja miksi? Sen tähden, että yhteiskunnassa on liiaksi sivistystä, liian monelle elintarpeita, liika paljon teollisuutta ja liiaksi kauppaa. Ja liikepulat saadaan lakkaamaan ainoastaan valmistamalla uusia, vielä hävittävämpiä liikepulia!

„Mutta porvaristo ei ole ainoastaan takonut niitä aseita, jotka sille kuoleman tuottavat; se on myöskin synnyttänyt ne miehet, jotka tulevat näitä aseita kantamaan — nykyajan työläiset, *proletariat*.“

Yhtärinnan porvariston ja pääoman kanssa kehittyy nykyajan työväenluokka, joka voi pysyä hengissä niin kauan kun sillä on työtä ja saa se työtä

niin kauan kun se lisää pääomaa. Nämä työläiset ovat tavaraa kuten kaikki muutkin, riippuen markkinoiden kaikista vaihdoksista. Työläinen, joka on joutunut pelkäksi koneenosaksi, on kuten muukin tavara ainoastaan tuotantokustannuksiensa arvoinen, s. t. s. hänen palkkansa ei nouse korkeammalle kuin mitä tarvitaan hänen hengissä pitämiseensä ja suvun jatkamiseen. Tehtaat työntävät syrjään pikkutyöpajat, naisten ja lasten työ miestyön. Yhtä aikaa vajoaa keskiluokka köyhälistöön, sillä sen pääoma on liian pieni kilpailua kestäämään ja sen työtaito menettää uusien tuotantotapojen rinnalla merkityksensä.

Köyhälistö käy eri kehitysasteitten läpi. Se alkaa taistelun yksityisillä yritteillä kehitystä vastaan, voittaakseen sen aseman, mikä työläisillä oli feodaaliyhteiskunnassa. Tämän perästä joutuu se joksikuksi ajaksi porvariston palvelukseen taistelemaan tämän vihollisia: ehdotonta yksinvaltiutta, aatelistoa, y. m. vastaan, mutta vähitellen kehittyy puhtaammaksi työläisten yhteenliittymisen kautta *luokkataistelu* porvariston ja köyhälistön välillä. Selkkaukset itse porvariston keskuudessa jouduttavat voimakkaasti köyhälistön kehittymistä ja taistelukykyisyyttä, ja kun loppusuoritus lähestyy, liittyy osa hallitsevasta luokasta vallankumoukselliseen luokkaan, jolle tulevaisuus kuuluu, kuten osa aatelistosta teki Ranskan vallankumouksen aikana. Mutta kaikista niistä luokista, jotka ovat porvaristoa vastaan, ainoastaan köyhälistö on vallankumouksellista, sillä se on jo menettänyt vanhan yhteiskunnan elinehdot, sillä ei ole yhtään omaisuutta, ei entisaikain perhe-elämää, eikä mitään isänmaata.

Kaikki tähänastiset liikkeet ovat olleet vähemmistön liikkeitä, tai liikkeitä sen etujen hyväksi. Köyhälistön liike on suunnattoman enemmistön liike omien etujensa hyväksi. Köyhälistö, alin yhteiskuntakerros, ei voi kohottautua samalla hävittämättä koko sita ylikertaa, jolla virallinen yhteiskunta lepää.

„Porvariston mahtivallan pystyssä pysymisen oleellisempänä ehtona on rikkauksien kerääntyminen muu-

tamien harvojen käsiin, pääoman muodostuminen. Tähän johtaa taas palkkatyö. Mutta teollisuuden, joka on porvariston tahdoton ja vastuukyvytön kannattaja, edistyminen panee työväestön kilpailusta johtuvan hajaantumisen tilalle heidän kumouksellisen liittoihin yhtymisensä. Suurteollisuuden kehittymisen kautta kaivaa porvaristo siis itse omaa hautaansa. Sen perikato on yhtä välttämätön kuin köyhälistön voitto.“

Tilanpuute ei salli meidän jatkaa yhtä seikkaperäisesti lainauksia „Kommunistisesta manifestista“. Seuraavassa osassa tehdään selvää kommunistien — tai kuten me nyt sanomme: sosialistien — suhteesta nykyiseen työväenliikkeeseen. „Kommunistit ovat — sanotaan siinä — käytännöllisin, aina eteenpäin pyrkivä osa kaikkien maitten työväenpuolueista. Tietopuolisesti käsittävät he muuta köyhälistöjoukkoa paremmin köyhälistöliikkeen kulun ja yleisen tuloksen ehdot. Kommunistien lähin tarkoitus on sama kuin muittenkin köyhälistöpuolueitten: köyhälistön muodostaminen erityiseksi luokkapuolueeksi porvariston vallan hävittämistä ja sen valtiollisen herruuden valtaamista varten.“

Tavattoman terävästi — mikä ominaisuus on huomattavissa „Manifestin“ kirjoittajassa — kumoo hän siten porvarillisten hyökkäykset sosialismia vastaan:

„On sanottu meidän tahtovan poistaa yksilöllisesti hankitun, omalla työllä tuotetun omaisuuden, sen saman, joka on kaiken yksilöllisen vapauden, toiminnan ja itsenäisyyden perustuksena.

Omalla työllä, itse hankitun omaisuuden! Puhutteko te pikkuporvariain tai pienviljelijäin omaisuudesta, jollaista oli ennen porvarillista omaisuutta? Sitä meidän ei tarvitse poistaa; sen on poistanut jo teollisuuden kehittyminen ja poistaa joka päivä

Tai puhutteko te porvarillisesta yksityisomaisuudesta?

Mutta tuottaako palkkatyö, köyhälistön työ, omaisuutta sille itselleen? Eipä suinkaan. Se luo pääomaa, s. t. s. omaisuutta niille, jotka palkkatyötä ryöstävät . . .

... Te kauhistutte sitä, että me tahdomme poistaa yksityisomaisuuden. Mutta teidän omassa yhteiskunnassanne on jo yhdeksältä kymmenesosalta sen jäsenistä omaisuus riistetty; se pysyy pystyssä ainoastaan sen vuoksi, että sitä ei ole olemassa yhdeksällä kymmenesosalla.

Kommunismi ei kiellä ketään käyttämästä hyväseen yhteiskunnallisia tuotteita; se tahtoo ainoastaan estää näiden omistuksen kautta toisen työn riistämistä.

On väitetty, että yksityisomaisuuden hävitettyä kaikki toimintahalu häviäisi ja yleinen laiskuus pääsisi valtaan.

Tämän mukaan olisi porvarillinen yhteiskunta jo aikoja sitte hävinnyt omaan laiskuuteensa; sillä ne jotka työtä tekevät, eivät omista mitään, ja ne jotka omistavat, eivät tee työtä . . ."

Niihin hyökkäyksiin, että me muka tahdomme hävittää perheen, isänmaan, uskonnon j. n. e. vastaa „Manifesti“ yhtä terävästi, painostaen sitä „että ihmisten olosuhteista ja yhteiskunnallisesta asemasta riippuu myöskin heidän mielipiteensä ja käsitteensä, sanalla sanoen koko heidän tietoisuutensa“. Sen jälkeen tehdään muutamia ehdotuksia pikaisesti käytäntöön pantavia toimenpiteitä varten, arvostellaan erilaisia senaikaisia „sosialistisia“ virtauksia, lopuksi myöskin haavesosialismia. Manifesti loppuu seuraavasti:

„Kommunistit kannattavat kaikkialla jokaista vallassa olevia poliittisia ja yhteiskunnallisia olosuhteita vastaan tähdättyä kumouksellista liikettä. Kaikissa näissä liikkeissä pitävät he omaisuuskysymystä pääasiana. Kaikkialla työskentelevät he myöskin kaikkien maiden kansanvaltaisten puolueitten yhdistämiseksi ja sovittamiseksi.

Kommunistit eivät tahdo pitää mielipiteitään ja tarkoituseriään salassa. He selittävät julkisesti, että voivat saavuttaa päämaalinsa ainoastaan kumoamalla täydellisesti nykyisen yhteiskuntajärjestelmän. Vaviskoot hallitsevat luokat kommunistisen vallankumouksen

edessä! Köyhälistöllä ei ole muuta kadotettavaa kuin kahleensa. Mutta sillä on maailma voitettavanaan.

Kaikkien maitten työläiset liittykää yhteen!"

MARXIN ARVOTEORIA.

Pilkaten on Marxin 1867 ilmestynyttä „Kapitaalia“ nimitetty „sosialismin raamatuksi“. Jos tästä vertauksesta pidetään kiini, voimme edellisessä luvussa läpikäydylle „Kommunistiselle manifestille“ antaa nimen „sosialismin katkismus“. Sillä vaikkakin se on jo kuusikymmentä vuotta vanha, on sen läpikäyvä ajatuskulku oleellisesti yhdenmukainen nykyisen kansainvälisen sosialismin kanssa. Luonnollisesti ovat sen menettelytapaneuvot jo osittain vanhettuneita, jota seikkaa arvosteellessaan väijäämätön historiallinen totuus ottaa huomioon, että Marxin kehoitukset väkivaltaiseen toimintaan syntyivät osaksi ennen yleisen äänioikeuden aikakautta, joka on antanut työläisille uuden taisteluaseen, ja erittäinkin „kommunistisessa manifestissa“ puolustaa niitä jo se vuosi jolloin se ilmestyi: 1848.

Mutta kiihotusjulistus, olkoonpa se kuinka tieteellinen tahansa, ei voi kehittää maailmankatsomuksen koko teoriaa, vielä vähemmin todistaa tai sisältää esimerkkejä sen esityksistä. Siitä puolesta marxilaista sosialismia, johon emme vielä ole tutustuneet, saamme selvän paraiten Marxin päätteoksestä „Kapitaalista“.

Esipuheessa antaa tekijä itse työstänsä seuraavan selityksen: „Mitä minä tässä työssäni olen tutkinut, on kapitalistinen tuotantotapa ja sitä vastaavat tuotanto- ja vaihtosuhteet.“ Koska Englanti on kapitalismin klassillinen kotimaa, on useimmat esimerkit teorioiden valaisemiseksi otettu sieltä, sitäkin suuremmalla syyllä kun sieltä on saatu runsain aineisto. „Kapitaalilla“ on kumminkin myös suoranaisesti käytännöllinen tarkoituksensa, josta esipuheessa lausutaan:

Hjalmar Branting, Sosialismi

„Työväenliike tulee saamaan jyrkemmän tai taiseemman muodon, riippuen siitä, minkä kehitystason työväenluokka on saavuttanut. Katsottuna ylempältä kannalta on siis nyt hallitsevien luokkien etujen mukaista ryhtyä poistamaan niitä esteitä, jotka ehkäisevät työväenluokan kehitystä. Siitä syystä olen muun muassa antanut niin suuren paikan Englannin tehdaslainsäädännön historialle, sisällölle ja tuloksille. Toisen kansan pitää ja se voi oppia toisesta. Myöskin jos yhteiskunta on tullut oman liikuntansa luonnollain jälille — ja tämän teoksen lopputarkoituksena on nykyisen yhteiskunnan taloudellisten liikuntalakien selvittäminen — niin ei se voi hypätä yli tai väittää olemattomaksi luonnollisia kehityskausia. Mutta se voi lyhentää ja lieventää synnytystuskia.“

Rikkaudet niissä yhteiskunnissa, missä kapitalistinen tuotantotapa vallitsee, ilmautuvat suunnattomana tavarapaljoutena. Marx alkaakin sentähden „Kapitaalilin“ *tavarain* tutkimisella. Kiinnittäkäämme siis tässä heti huomiota siihen, että koko tämä tutkimus siis *ei koske* hyödykkeitä, eikä edes työntuloksia yleensä. „Ainoastaan itsenäisen ja toisista riippumattoman yksityistyön tuotteet kohtaavat toisensa tavaroina“. Toisin sanoen: tavara on työntuote, jota ei valmisteta omaa käyttöä, vaan toisten tuotteiden kanssa *vaihtamista* varten. *Kapitalistinen* tuotantotapa on se, jossa työntuotteet enimmäkseen ovat saaneet tavaramuodon. Jos esimerkiksi joku talonpoika viljelee pellavaa ja tekee siitä sitte vaatteita itselleen, niin *eivät* pellava ja vaatteet ole tavaroita ankarasti Marxin määrittelytavasta kiinnipitäen, vaikka ne luonnollisesti ovat hyödykkeitä. Yhdeksänkymmenettä osaa siitä arvostelusta, jonka poliittiset kannunvalajat eräissä määrityksissä tarkoituksissa ovat suunnanneet Marxin arviooppia vastaan ja jota ei pidä sekottaa tiedemiesten vakavaan puolelta tai toiselta tarkasteluun, tulee heti tässä alussa kompastumaan, koska se ei osaa erottaa tätä rajotusta ja näitä erotuksia.

Tavara on esine, kirjottaa Marx, joka ominaisuuk-

siensa vuoksi suoranaisesti tai epäsuorasti tyydyttää jotain ihmisellistä tarvetta. Tämä esineen hyödyllisyys antaa sille sen *käyttöarvon*. Tavaroiden käyttöarvot tulevat sen tietohaaran tutkimisen esineeksi, jota nimitetään tavaraintuntemiseksi. „Käyttöarvot muodostavat rikkauden aineellisen sisällön, nullainen sen yhteiskunnallinen muoto olleekin.“

Mutta meidän yhteiskunnassamme vaihdetaan myöskin tavaroita toisiinsa määrättyssä suhteessa. Mutta silloin täytyy niissä olla jotain yhteistä, jota ne sisältävät enemmän tai vähemmän. Mutta tämä yhtenäisyys, sanoo Marx, ei voi olla mikään luonnollinen ominaisuus niissä, sillä tämä ominaisuus ilmenee erilaisissa tavaroissa. Leiviskää vehnä jauhoja ja metriä pumpulikangasta ei voida verrata toisiinsa käyttöarvoon nähden, arvelee Marx; molemmat ovat kyllä hyödyllisiä, mutta aivan eri tavalla. Mutta katsotaanpa asiata käyttöarvojen ulkopuolelta, niin jää tavaralle jällelle ainoastaan yksi yhteinen ominaisuus: että ne ovat *työntuotteita*. Ne ovat ihmistyötä ja ainoastaan sellaisina on niillä arvo.

Tavaran arvon suuruuden mittaa siis Marxin mukaan sen arvoa muodostavan voiman suuruus, se tahtoo sanoa ihmisellinen työ, joka siihen sisältyy. Ja työnpaljoudella on luonnollinen mittansa *työajassa*. Mutta, väitetään, silloinhan laiskan tai taitamattoman työläisen tuote olisi sitä arvokkaampi, mitä enemmän aikaa hän käyttää siihen. Ei, vastaa Marx, „yhteiskunnan koottu työvoima, joka tulee esiin tavaramaailman arvossa, vaikuttaa tässä kokonaisuutena ihmistyövoimana, vaikka se on kokoonpantu lukemattomista yksilöllisistä työvoimista“. Senvuoksi tuleeikin ainoastaan tavaran tuottamiseen tarvittava *yhteiskunnallisesti välttämätön työaika* siksi, joka määrää sen arvon suuruuden. „Yhteiskunnallisesti välttämätön työaika on työaika, jota vaaditaan tuottamaan määrätty käyttöarvo niiden tavallisten tuotantodellytysten sekä työkyvyn ja taitavuuden mukaan, jotka ovat vallassa.“

Jos siis esimerkiksi suutari tekee työtä saapasparin valmistamisessa 20 tuntia, kun 16 tuntia pidetään samanlaisen parin valmistamisen keskimääränä, niin on näitten saappaitten arvo ainoastaan 16 yhteiskunnallisesti välttämätöntä työtuntia. Mutta jos nyt saapasten valmistamisvälineet parantuvat niin, että mittapuuksi tarvitaan ainoastaan 10 tuntia, mutta „rajasuutari“ viipyy vanhojen työtapojen mukaan työskennellessään 16 tuntia parin valmistamisessa, alentuu hänen tuotteensa arvo kumminkin 10 tuntiin. Ovatpa markkinat tulvillaan saappaita, niin voi suutarin tuote tulla aivan arvottomaksi. Jokaisen tavaran jolla on arvoa, täytyy myös tyydyttää tarvotta. „Millään esineellä ei voi olla arvoa, ellei se ole käyttöesine. Jos se on hyödytön, niin on myös siihen sisältyvä työ hyödytöntä, jota ei lasketa työksi ja ei sen vuoksi muodosta arvoa“.

Arvo, eli toisin sanoen yhteiskunnallisesti välttämätön työaika, lisääntyy tai vähentyy vastakkaisesti työn tuottovoiman kanssa; kun tämä kasvaa, niin alentuu arvo, mutta jos se vähentyy, niin arvo nousee. Työn tuotteliaisuuden määräävät taas monenlaiset seikat, kuten työläisten kätevyys, tieteen kehitys ja minkä verran valmistamiseen voidaan käyttää koneellisuutta, sekä — mitä ei pidä unohtaa — luonnonsuhteet. Niinpä sama työvoima tuottaa enemmän metalleja rikkaasta kuin köyhästä kaivoksesta.

Kuten tavaralla on sekä käyttöarvonsa että todellinen arvonsa, joita ei saa sekottaa toisiinsa, niin on myöskin — jatkaa Marx — työ kahdenlainen. Se luo käyttöarvon, kun se erityisenä työajana — esimerkiksi suutarintyönä — muuttaa raaka-aineen tavaraksi. Nähdään siis, että työ ei ole ainoa lähde käyttöarvoihin, aineelliseen rikkauteen; „työ on sen isä, maa on sen äiti,“ sanoo Marx vanhan kansantaloustieteilijän mukaan. Tuottavana ihmistyönä yleensä muodostaa sitä vastoin työarvoa.

Marx sanoo löytäneensä vielä erään ominaisuuden tavarassa, jota hän nimittää sen „fetischluonteeksi“.

Hän kirjoittaa: „Tavaramuodolla ei ole määrätysti mitään tekemistä työtuotteiden aineellisen luonteen kanssa. Se on ainoastaan *yhteiskunnallinen* suhde *itse ihmisten kesken*, joka tässä pukee *esineiden* keskkiset suhteet luuloteltuun muotoon.“

Välttämätöntä on valaista tätä tarkoin keskitettyä tieteellistä lauselmaa jollain käytännöllisellä esimerkillä, ja me teemme sen sitäkin suuremmalla syyllä, kun samalla pääsemme selville koko Marxin käsitteestä tavarasta „historiallisena yleiskäsitteenä“, se tahtoo sanoa sellaisena, jota ei tietystikään jokainen ihminen elämässään huomaa, vaan on ainoastaan huomattavissa määrättyinä historiallisena ajanjaksona, tavaratuotannon aikakausina.

Kun metsästäjäheimo yhteisesti on saanut jonkun saaliin, *jaetaan* se, mutta ei *vaihdeta*. Tässä ei ole siis kyseessä tavara, eikä tavaratarvo. Samalainen on suhde vielä korkeammallakin asteella, maata yhteisesti viljelevissä kyläkunnissa, jollaisia vieläkin on tavattavissa esimerkiksi Indiassa. Näissä kehittyty työnjako jo sangen pitkälle: kyläkunnalla on omat virkailijansa ja eri ammattia harjoittavia käsityöläisiä, jotka tekevät työtä koko kylälle ja saavat siitä palkkioksi osan kylän vuodentulosta. Käsityötuotteet eivät siis ole tavaraa tässäkään tapauksessa ja on ilmeistä, että käsityöläisten työllä on yhteiskunnallinen luonne.

Mutta kun työn tuottavaisuus lisääntyy, syntyy *liikatuotantoa* yli tuon pienen itsestään huolehtivan yhteiskunnan tarpeitten. Tätä ei enään jaeta vaan *vaihdetaan* naapuriheimon kanssa johonkin toisenlaiseen liikatuotantoon. Tässä tapauksessa tulee siis tuote *tavaraksi*. Mutta ajan mukana kehittyty yksityisomaisuus, ja myöskin yhteiskunnassa astuu tavarana vaihto tuotejaon sijalle. Mutta samassa ovat myöskin poissa yhteiskunnalliset siteet, jotka ennen tekivät tuottajan yhteiskunnan välittömäksi työntekijäksi.

Ajatelkaammepa vain ruukkujentekijää ja maanviljelijää ensin vanhassa indialaisessa kyläkunnassa

ja sitte nykyaikaisena „itsenäisenä“ tavaravalmistajana. Edellisessä tapauksessa käy kaikki hyvin yksinkertaisesti: molemmat tekevät he työtä yhteiskunnan, se tahtoo sanoa toinen toisensa hyväksi, ja yhteiskunta jakaa heidän työnsä tuotteet. Jälkimmäisessä tapauksessa taas näyttää siltä ikäänkuin jokainen tekisi työtä omaksi hyväkseen, mutta että sitävastoin ruukut ja maanviljelystuotteet vaihdettaisiin toisiinsa määrättyssä suhteessa joidenkin niissä löytyvien ominaisuuksien perusteella. Se tosiasia, joka on takana, että sekä ruukkujen valmistus että maanviljelystyö ovat yhteiskunnalle hyödyllisiä töitä, joutuu varjoon; *henkilöiden*, tuottajien suhteet astuvat nyt esille, sitte kun tuotanto on tullut epävarmaksi suhteena esineiden, tuotteiden välillä. Täten ovat tuottajat kadottaneet määräämisoikeuden omiin sisäisiin suhteisiinsa; yhteiskunnalliset voimat kasvavat heidän ylitensä ja vaikuttavat luonnonvoimina, ja luullaan sitte niihin vaikuttavien lakien olevan ikuisia, horjumattomia luonnonlakeja.

Että tavaralla näinollen on ominaisuuksia, jotka ainoastaan ovat tavaravalmistajien sisäisten yhteiskunnallisten suhteitten ilmaisuna, on se paljastettu salaisuus, jota Marx nimittää „tavaravetisch-luonteeksi“. Tämä on yhtä tärkeä kuin yleisesti edellä läpikäytyt piirteet Marxin arvoteoriassa. Olcellisimmin on Marx tällä teorialla johdonmukaisesti tarkistanut vanhanajan taloustieteilijän ja erittäinkin Ricardon lauseen: työ on arvon lähde. Marxin mukaan kuuluu tämä määritelmä: *tavaravetisch-luonteeseen tarvittava yhteiskunnallisesti välttämätön työaika*.

YLIARVO JA PÄÄOMA.

Siinä määrässä kun tavaravaihto tilapäisestä yhä enemmän tulee sääntöperäiseksi, kasvaa — niin jatkaa Marx ajatuskulkuaan — yhä voimakkaammaksi

„yleisen vastaavan arvon“ tarve, se tahtoo sanoa tavarahan, jossa kaikkien muitten arvo voi sopivasti ilmaantua: esille astuu *raha*. Raha ei siis ole mikään keksintö tai arvomerkki, vaan tavara, jolla muita tavara-arvoja mitataan. Tavarassa ilmaantuva arvomitta, työaika, esiintyy tavaratuotannossa välttämättömästi rahamuodossa, määrättyssä *hinnassa*. Mutta samalla kertaa kun hinta on tavarassa aineellistuneen työn rahanimitys, on se myöskin tavarahan ja kullahan välisten vaihtosuhteitten ilmaisu. Nämä suhteet riippuvat myöskin muusta kuin tavarahan arvosta, josta johtuu, ettei *arvon* ja *hinnan* suinkaan aina tarvitse seurata toinen toistansa.

Rahan tultua käytäntöön kehittyi vaihtokauppa yksinkertaiseksi tavarahan kiertokulukuksi, jonka luontainen muoto on tämä: myydä tavarat rahalla ja ostaa taas uutta tavaraa. Mutta vähitellen tulee siihen lisäksi vielä uusi vaihtomuoto: ostaa rahalla tavaraa ja myydä sitä — *suuremmasta* rahamäärästä. Käyttäjousena tähän kiertokulkuun (rahat — tavara — rahat + ylijäämä) on se rahamäärä, joka syntyy yli perusteellisesti arvostellun hinnan. Tämä lisäksi tullut arvo on Marxin kuuluisa „Mehrerth“, *yliarvo*. Ja se arvo, joka liikkuu tässä kehässä on pääoma — *kapitaali*.

Ottakaamme heti alussa huomioon, että itse tätä yliarvoa ei pidä sekottaa niihin erilaisiin muotoihin, joissa se suuremmassa tai pienemmässä määrässä esiintyy, kuten voittoon, korkoon j. n. e., samoin kuin arvoa ei saa sekottaa hintaan. Ja pitäkäämme myös tarkasti kiinni siitä, että Marxin mukaan pääoma ei ole paikallaan pysyvä esine; ainoastaan tavara, joka saa aikaan määrätyn liikkeen, on kapitaali, eli kuten myöskin voidaan sanoa: kapitaali on arvo, joka synnyttää yliarvoa.

Mutta mistä sitte tulee tämä yliarvo? Se ei voi syntyä itse tavarahan kiertokulusta, sillä sen perussääntö on, että samanlainen arvo vaihdetaan samanlaisista vastaan, ja puhe siitä, että arvot vaihdettaessa

voivat saada itseään suurempia arvoja, on ainoastaan toisinto siitä, että vaihdetuilla esineillä on kummallekin vaihtajalle suurempi käyttö-arvo. Myöskään ei asiaa voi selittää siten, että toinen petkuttaa toista; se on samaa kuin siirtäisi arvon taskusta toiseen, mutta ei luo uutta arvoa. Historiallisesti katsottuna on kyllä ensimmäisillä pääomamuodoilla, kauppa- ja koronkiskontakapitaaleilla, ollut tämänlainen alkuperä, mutta se selittää ainoastaan alun pääoman kokoon- tumiseen ja ei anna sitte mitään johdatusta tähän arvoteoriaan.

Arvoitus selviää ainoastaan sen kautta, että löytyy tavara, joka itse käytöllään synnyttää tavaraa. Se tavara on *työvoima*.

Ennenkuin mitään todellista pääoman muodostumista voi tapahtua, täytyy siis olla työvoimaa tavarana markkinoilla. Toisin sanoen: siellä täytyy olla vapaita työläisiä, ei orjia — sillä nehan olisivat itse tavaraa — mutta jotka ovat erotettuja samalla kertaa välttämättömistä tuotannon välineistä — muuten voisivat he myydä tuotteitaan eikä työvoimaansa. Nämä molemmat edellytykset ovat joko luonnon antamia tai löytyvät kaikissa yhteiskuntamuodoissa; 1500 luvulla astuivat ne suuremmassa määrässä esille ja siitä alkaa *kapitalistinen* ajanjakso.

Työvoiman arvo mitataan, samoin kuin kaikkien muittenkin tavaroiden, sen synnyttämiseen ja uudistamiseen tarvittavan yhteiskunnallisesti välttämättömän työajan mukaan. Työläisen elantoon ja suvun jatkamiseen tarvittava määrä elantotarpeita — kas siinä työvoimatavaran arvo. Muista tavaroista eroaa se siinä, että siinä on historiallinen ja moraalinen aines, joka vaihtuu eri aikoina ja eri maissa työläisten siivistyskannan ja totutun elintavan mukaan. Mutta määrättyssä maassa ja määrättyinä aikana on sen arvo siinä, mitä juuri sen välttämättömään ylläpitoon tarvitaan.

„Niinpä me olemmekin“, kirjoittaa Marx ivallisesti, „synnynäisten ihmisoikeuksien todellisessa paradisisa. Siellä vallitsee ainoastaan vapaus, tasa-arvo,

omaisuus ja Bentham.¹ Vapaus — sillä ostajat ja myyjät ovat sopimuksen loputtua vapaita, oikeudellisesti saman arvoisia henkilöitä. Tasa-arvo — vaihtavathan he saman samaa vastaan? Omaisuus — jokainen hallitsee ainoastaan omaansa. Bentham — jokainen ajattelee ainoastaan itseään, kaikki liikkuvat omien harrastustensa piirissä ja niinpä siitä syntyykin molemminpuolinen ymmärrys ja edistetään kaikkien parasta!

Mutta eipä kuitenkaan, lisää hän, kaikki ole ihan näin. „Tätä ennen rahamies menee nyt eteenpäin kapitalistina, työvoiman omistaja seuraa häntä hänen työläisenään. Edellinen hymyilee merkitsevästi, saaliinhimoisesti, jälkimäinen kulkee synkkänä ja vastahakoisesti kuten se, joka on tuonut oman nahkansa markkinoille ja jolla ei sitte ole muuta odotettavaa kuin — nahkurin verstaas.“

KAPITALISTINEN TUOTANTO.

Tämän „nahkuriverstaas“, *kapitalistisen tuotannon kulun* kaikkien nurkkien ja kulmien selitteleminen on näiden alustavien tarkastusten perästä pääaineena Marxin „Kapitaalisissa“. Me voimme tässä ainoastaan pääpiirteissään seurata esitystä, joka vastoin tavallista luuloa ei ole ensinkään dogmatisen kuiva, vaan täynnä valaisevia, käytännöstä otettuja esimerkkejä ja on siinä lukuisasti arvosteluja saman ajan taloustieteilijäin hyvin suuresta loisteliaisuudesta, mutta hyvin köyhistä ajatuksista.

Miltä näyttää, alkaaksemme siitä, lähemmin katsoen tuo *yliarvo*, jonka syntyminen työvoiman käytöstä me edellisessä luvussa opimme tuntemaan enemmän teorian-kaavamaiselta kannalta katsoen?

¹ Bentham oli englantilainen filosofi, joka opetti, että onnellisuutta edistetään parhaiten siten, että jokainen katsoo omaa parastaan.

Kapitalistimme ostaa markkinoilta tuotannonvälineitä ja työvoimaa, ja sitte antaa hän työn alkaa. Tuotteet, jotka täten valmistetaan, kuuluvat kapitalistille, eikä niiden valmistajalle, sillä tämä on ainoastaan vuokrannut työvoimansa määrätyksi ajaksi ja silloin ei tule kysymykseen muu kuin siitä sovittu hinta, *palkka*. Olettakaamme nyt, että työvoiman tarjonta ja kysyntä olisivat yhtäsuuret ja palkka siis vastaisi työvoiman päivänarvoa, se tahtoo sanoa olisi yhtä suuri päivää varten tarvittavain ylläpitokustannusten arvon kanssa, joka tekee esimerkiksi kolme markkaa. Näiden tuottamista varten tarvittaisiin — sanokaamme — täsmälleen puoli päivää. „Mutta vaikka *puolen* työpäivän pakosta on ylläpitäminen työläistä kaksikymmentä neljä tuntia, ei se kuitenkaan ensinkään estä työläistä tekemästä työtä *koko* päivän. Työvoiman arvo ja se arvo, jonka se tuottaa, ovat siis aivan erilaisia suuruudeltaan. Tämänpä arvoerotuksen otti kapitalisti silloin huomionsa, kun hän osti työvoiman . . . Että siis se arvo, jonka työvoiman käyttö luo yhtenä päivänä, on kaksi kertaa niin suuri kuin sen oma arvo päivää kohti, on erityisen tärkeä ostajalle ja ei mitään vääryyttä ole tapahtunut myöjää kohtaan.“

Tästä selviääkin yliarvon syntyminen salaisuus. Äsken käyttämässämme esimerkissä oli työvoiman arvo puolen päivän ajalla, kuutena tuntina, kolme markkaa; niin paljon sai työläinen palkkaa; mutta se arvo, minkä hänen työnsä loi kahdentoistatunnin työpäivänä, ei ole kolme, vaan kuusi markkaa; siis yliarvoa kapitalistin taskuun kolme markkaa. „Taideluoma on onnistunut. Raha on muuttunut pääomaksi“, sanoo Marx. Ja kuinka se on käynyt päinsä? Aivan yksinkertaisesti siten, että työläinen niistä kahdestatoista tunnista, mitkä hän on tehnyt työtä, on työskennellyt kuusi palkkansa eteen ja toiset kuusi ilmaiseksi kapitalistille.

Ymmärrettävää on silloin, minkä merkityksen Marx antaa työpäivän lyhennystaistelulle. Kapitalisti koettaa työpäivän piteuden kautta imeä mahdollisimman suuren määrän arvoa siitä tavarasta, työvoimasta, jonka hän

kunniallisesti on ostanut. Työläinen taas pyrkii *normaalityöpäivään*, se tahtoo sanoa, hän kieltäytyy tekemästä työtä niin, että luonnollinen elintaso alentuu. Oikeus on tässä siis oikeutta vastassa ja „samanlaiset oikeudet ratkaisee väkivalta“. Kapitalistin ja työläisen välillä syntyy vuosisatoja kestävä riita työpäivän pituuden rajoista. Englannin eri teollisuuden aloilta saadut tosiasiat näyttävät Marxille, kuinka tämä riita voi puheta vielä meidänkin aikanamme.

Itse kapitalistisen tuotannon luonteeseen kuuluu valmistaa yliarvoa niin paljon kuin se suinkin on mahdollista. Mutta pääomalla on muitakin keinoja siihen kuin työpäivän pitkänä pitäminen yksinään. Mitä suuremmassa määrässä tuotantoa voidaan harjoittaa, sitä suuremmaksi tietystikin tulee kokonaissumman yliarvo; *suurtuotanto* on siis suoranainen seuraus kapitalismista. Vielä tärkeämmäksi käy „välttämättömän työajan“ vähentämistoimenpide, se tahtoo sanoa sen työpäivän osan, jolloin työläinen tuottaa palkkansa arvoa, ja se tapahtuu *lisäämällä työn tuottavaisuutta*. Sitä pitemmäksi tulee siis luonnollisesti se osa työpäivästä, jolloin tuotetaan yliarvoa.

Työn tuottovoima lisääntyy useiden suunnitellun yhteistyön, *kooperationin* kautta; tästä tulee senvuoksi kapitalistisen tuotantotavan perusmuoto. Tämä ilmaantuu ensin *käsieteollisuutena*, jossa on tarkka työnjako vallitsemassa; tämän ajanjakson laskee Marx kestävä viidennentoista vuosisadan keskivaiheilta kahdeksannentoista vuosisadan loppupuolelle. Marx pitää tällaista työjakoista käsieteollisuutta „tuotantokoneistona, jonka osina ovat ihmiset“. Jo tällä aikakaudella alkaa pääoma tarkoituksellisesti puristaa työläisiä asettamalla tappavaa samanlaista yksityiskohtaista työtä, esimerkiksi nuppineulojen päiden valmistusta, tehtäväksi. Mutta vielä ei pääoma ole täydellinen herra; työläisten taitavuudella oli ratkaseva merkitys, käsieteollisuus oli usein lyhytaikaista, muutti helposti maasta toiseen sekä ei kyennyt kukistamaan ja sysäämään tietään pois kaupunkien käsityötä ja maaseutujen kotieteollisuutta.

Määrätyllä korkeudella synnyttää käsiteollisuustyö sitte *koneet*, joita käyttävät luonnonvoimat ja luonnontieteet tuotantokulussa ja jotka erinomaisesti nostavat työn tuottavaisuutta ja pääomavoittoa. Pääomavoiton korottaminen eli toisin sanoen enemmän yliarvon tuottaminen, mutta ei suinkaan mikään työn vaivojen keventäminen, on myöskin kapitalistisella tavalla käytetyn koneiston tarkoitus. Käytetäänkö koneita tai ei riippuu siis eräissä tapauksissa työvoiman nylkemisasteesta eri maissa. Amerikassa on kivenhakkukoneita, mutta Euroopassa maksetaan tällä alalla työskenteleville tavallisesti niin alhaiset palkat, että siitä syntyy enemmän yliarvoa kuin konetyöstä ja niinpä hakataankin täällä yhä edelleenkin kiviä käsivoimin.

Työläisille toi, kuten jo ennen olemme nähneet, se vallankumous työvälineissä, jota koneet merkitsevät, surullisia seurauksia. Siitä kirjoittaa Marx:

„Niin laajalti kun koneet tekevät lihasvoiman tarpeettomaksi, tekevät ne mahdolliseksi käyttää työläisiä, joilla ei ole lihasvoimaa ja joiden ruumis ei ole vielä kehittynyt, mutta joilla on suurempi jäsenjoustaavuus. *Nais- ja lastentyö* oli senvuoksi kapitalistisen konekäytön ensimmäinen työ. Tämä mahtava työn ja työläisten korvausväline muuttui siis heti palkkatyöläisten luvun lisäämisvälineeksi saattamalla kapitaalinvälittömän pakotuksen alle työläisperheen kaikki jäsenet, katsomatta ikään ja sukupuoleen. Pakkotyö kapitalistin hyväksi ei ryöstänyt aikaa ainoastaan lasten leikeiltä, vaan myös vapaalta työltä perheen hyväksi kodin piirissä.

— — — Samalla kun koneet heittävät työläisperheen kaikki jäsenet työmarkkinoille, jakavat ne miehen työvoiman arvon koko hänen perheelleen ja siis alentavat sitä. Neljän täytyy nyt ei ainoastaan tehdä työtä, vaan myöskin yliarvotyötä pääoman hyväksi, jotta sama perhe voisi elää. Pääoma ostaa nyt alaikäisiä tai muita turvatonnia. Työläinen myy vaimonsa ja lapsensa. Hänestä tulee orjakauppias . . .”

Nais- ja lasten työ rikkoo ja hävittää miespuolisten

työläisten vastarinnan kapitalismin hirmuvaltaa vastaan. Työaikaa pitennetään, eikä vähimmin senvuoksi, ettei konehisto joutuisi seisomaan käymättä korotto-
mana.

Näytteeksi Marxin väittelytavasta otamme tähän seuraavat rivit hänen „Kapitaalistaan“.

„Tuosta mahtavimmasta työajan lyhentämistä välineestä tuleekin virheettömin laitos muuttamaan työläisen ja koko hänen perheensä elinajan pääoman käytettävissä olevaksi työajaksi yliarvon luomista varten. 'Jos' — niin sanoi Aristoteles, entisajan suuri ajattelija — 'jos jokainen työ voisi järjestää asiansa määräyksen mukaan kuten Daedaluksen mestariteos liikkui itsekseen, niin eivät työnjohtajat tarvitseisi apureita, eivätkä herrat yhtään orjia'. Niin, ne pakanat! Kuten ovela Bastiat huomasi ja ennen häntä vielä viekkaampi Mac Culloch¹, eivät he käsittäneet mitään taloustieteestä ja kristinopista. He eivät muun muassa käsittäneet, että kone on oivallisin väline pitentämään työpäivää. He voivat ehkä antaa anteeksi yhden orjuuden, koska se oli keinona toisten täyteen ihmissyyteen kehittymiseen. Mutta saarnata joukkojen orjuutta, tehdäkseen muutamasta raa'asta ja puolisivisytyneestä nousukkaasta 'meidän eteenpäin menevä kehuruutehtaan omistajamme', 'meidän laajalti tunnettu makkaratähtailijamme' ja 'meidän etevä kiiltomustehtailijamme', siihen heiltä puuttui erityisesti kristillinen sanomalehdistö.“

Tähän ei kuitenkaan Marxin mukaan lopu kapitalistisen koneteollisuuden syntiluettelo. Se pyrkii tekemään työn enemmän ankaraksi; seikka, johon tartutaan siinä määrässä kuin normaalityöpäivä tulee käytäntöön. Käsien valmistuksen ja käsiteollisuuden aikana käyttää työläinen työtä hyväkseen; tehtaassa palvelee hän konetta, hänen yksilöllinen taitavuutensa joutuu syrjään. Siitä seuraa „kasarmimainen kurinpito“, joka ei kuitenkaan pane esteitä „muuten niin nykyaikaa

¹ Taloustieteilijöitä, jotka puolustivat työn ja pääoman välistä yhteistoimintaa.

edustavalle järjestelmälle" ja joka ei ole mitään muuta kuin „kapitalistinen irvikuva työn välttämättömästä yhteiskunnallisten sääntöjen alaiseksi panemisesta". „Orjavoudin püskän tilalle tulee 'pomon' rangaistuskirja. Kaikki rangaistukset ovat luonnollisesti sakkoja tai palkanvähennyksiä, ja on tehdas-Lykurgojen tarkkänäköisyys lainsäädännönteillä niin suuri, että on työläisille melkein pä vielä edullisempi rikkoa sääntöjä kuin seurata niitä." Lisäksi tähän tulee vielä ne vaaralliset ja epäterveelliset olosuhteet, joissa työ useinkin suoritetaan, ja joita oivasti valaisee „teollisuuden taisteluluettelot kuolleista ja haavoittuneista".

Koneesta, työvälisestä, tulee *työläisen kilpailija*; hänen tavaransa, työvoima, jää myymättä ja tulee arvottomaksi kuten vanhat käytännöstä poistetut paperirahat. Ja näin käy ammattilaisille ammatin perästä. Osa tarpeettomiksi käyneistä työläisistä joutuu perikatoon, toinen osa täyttää kaikki helpommat teollisuuden haarat ja alentaa palkat työvoiman arvon alapuolelle. Niin, koneparannukset ovat tehdyt suoranaudessa lakkojen nujertamistarkoituksessa. Toiselta puolen tekee suurteollisuuden ennen kuulumaton tuotantokyky mahdolliseksi, että ajoittaisen kuumeentapaisen tuotannon vuoksi maailman markkinat tulevat tulvilleen. Teollisuudessa on liikatuotannon, liikepulan ja paikallaan pysymisen aikakaudet, joista seuraa, että työläisten asema entisestään huonontuu. Samalla kertaa hävittävät koneet myös vanhat tuotantomuodot; kotiteollisuus huonontuu hirvittävän „hikoilemisjärjestelmän" vuoksi.

Meillä ei ole tässä tilaisuutta viipyä enempää Marxin selittämässä sisäisissä vastakohtissa, joiden hän sanoo seuraavan kapitalistista tuotantoa. Yhdessä suurteollisuuden kanssa on siitä tullut yhteiskunnallinen toiminta, jonka suorittavat useat, suunnitelmallisesti yhdessä työskentelevät henkilöt. Mutta tuotannonvälineet, maa, koneet y. m., ovat nyt yksityisten omaisuutta ja niin kauan kun niin on asian laita, tulevat myös tuotteet kuulumaan — ei työntekijöille — vaan niiden omistajille. Toinen vastakohta on se, joka vallitsee

tarkoin tehtaissa noudatettavan järjestyksen ja markkinoilla hallitsevan suhdattoman kilpailuanarkian välillä. Jälkeen Marxin kirjoittamisen on tämä villi kilpailu tavaraväärentämis ja muine samanlaisine seurauksineen — puhumattakaan nyt moralisista seurauksista — näyttänyt useissa paikoin merkkejä siitä, että se seuraa suurkapitalistien keskinäisiä sopimuksia ottaa omaksi hyväkseen kokonaiset tuotannonhaarat — niin sanotut „trustit“ eli „renkaat“ — taloudellinen ilmiö, joka näyttää tarpeelliseksi, ja mahdolliseksi järjestää tuotanto suunnitelmalliseksi, vaikkakin toistaiseksi ainoastaan harvojen hyväksi.

Emme voi myöskään tässä muuta kuin hiukan mainita siitä, kuinka Marx „Kapitaalın“ loppuosassa laajasti selittää, miten yliarvo muuttuu pääomaksi ja kuinka pääoma työn lisääntyneen tuottoisuuden kautta „akumulautuu“, keräytyy yhä kasvavassa määrässä kokoon. Samalla kertaa jatkuu useiden pääomien yhdistäminen yhdeksi, ja se ase, jolla suuremmat pääomat käyvät voitokkaasti kilpailutaistelua, on tavaroiden halpuus. Tämän kanssa yhdessä kehittää Marx oppinsa „teollisuuden varajoukoista“, jonka hän ei katso ensinkään riippuvan liian nopeasta väenlisäyksestä, vaan olevan ainoastaan yksityiskapitalistiselle järjestykselle ominaisen heijastuksen pääoman ajottaisesta laajentumisesta ja supistumisesta. Varajoukko on ketju, joka pitää työläiset lujasti kiini kurjuudessa.

Älkköön kuviteltako „kapitalistisen akkumulationin“ ja pääoman keskityksen kehittyvän ainoastaan teoreetisesti. Ottakaamme esimerkkejä Englannista „Vuosina 1842—1852 lisääntyivät veronalaiset tulot kuudella prosentilla; vuosina 1853—1861 kahdellakymmenellä prosentilla; tosiasiassa on niin ihmeteltävä“, sanoo Gladstone puhuessaan valtion tulo- ja menoarviosta, „että se tuntuu melkein uskomattomalta“. Ja vuoden perästä puhui sama Gladstone „joukoista köyhyyden äärillä“ ja sanoo, että „yhdeksässä tapauksessa kymmenestä elämä on ainoastaan taistelua olemassaolosta“.

Marx puolestaan ei voi löytää muuta kuin että tämä rikkauksien kerääntyminen oleellisesti on kohdannut ainoastaan varakaisten luokkaa, mutta ei sanottavasti parantanut niiden asemaa, jotka ne ovat luoneet. Tässä hän koskettaa siis itse ydinkohtaa aikamme „yhteiskunnallisessa kysymyksessä“, sellaisena kuin sen ensimmäisessä luvussa näimme.

„Kapitaalın“ ensimmäisessä osassa on myöskin historiallinen kuvaus „alkuperäisestä kasaantumisesta“, johon aineeseen jo ennemmin tässä kirjassa olemme kajonneet. Otamme tähän loppukatsaukseksi koko marxilaisen sosialismin katsantokannasta muutamia piirteitä luvusta, joka käsittelee „kapitalistisen kasaantumisen historiallista suuntaa“.

— — — „Pikku tuotanto perustuu siihen, että työläisen tuotantovälineet ovat hänen yksityisomaisuuttaan. Talonpoika omistaa pellon, käsityöläinen työkalun, jolla hän soittaa mestarina. Tämä tuotantotapa . . . sopii ainoastaan ahtaiden luonnollisten rajojen vallitessa tuotantoa ja yhteiskuntaa. Määrätyllä korkeudella synnyttää se maailmaan oman häviönsä aineelliset välineet. Tämä hävitys, yksilöllisten ja hajallaan olevien tuotannon välineitten muuttuminen yhteiskunnallisesti keskitetyiksi, se tahtoo sanoa monien pikkuomaisuudet harvojen joukko-omaisuudeksi eli toisin sanoen kansan suurten joukkojen maasta, elinvälineistä ja työneuvoista erottaminen — tämä hirvittävä ja kauhea ryöstäminen muodostaa pääoman esihistorian. Kaikki tämä on pantu käytäntöön säälimättömimmällä raakalaisuudella, jonka käyttäjousena likaisimmat ilkunat, kiihkeimmät kärsimykset ovat olleet. Kapitalistinen yksityisomaisuus, jonka perustana on toisten muodollisesti vapaan työn hyväkseen käyttäminen, siirtää tieltään sen yksityisomaisuuden, minkä yksilö omalla työllään itselleen hankkii.

Niin pian kun tämä muutos on kyllin laajalle levinnyt ja riittävästi hajottanut vanhan yhteiskunnan, niin pian kun työläiset ovat muuttuneet köyhälistöksi ja

heidän työväliseensä pääomaksi, niin pian kun kapitalistinen tuotantotapa pysyy pystyssä omilla jaloillaan, ottaa yksityisomaisuuden omistajien harjottama jatkuva ryöstäminen uuden muodon. Nyt ei ryöstetä yksinomaan itsenäisiä työläisiä, vaan myöskin useiden työläisten työtä hyväkseen käyttävää kapitalistia. Tämä ryöstäminen tapahtuu kapitalistisen tuotannon omien lakien mukaisesti, pääoman keskittymisen kautta. Jokainen kapitalisti tappaa useita muita kapitalisteja. Käsi kädessä käy tämän kanssa työn tekeminen yhä suuremmissa ja suuremmissa muodoissa . . . Yht'aikaa kapitalistiherrojen luvun vähentymisen kanssa lisääntyy joukkokurjuus, sorto, orjuus, köyhälistön alennustila ja ryöstäminen — mutta myöskin tyytymättömyys ja kapinallinen henki alituisesti kasvavassa työväenluokassa, jonka kapitalistisen tuotantotavan oma koneisto on koonnut, kouluuttanut ja järjestänyt. Pääoman yksinoikeus tulee kostoksi sille tuotantotavalle, joka sen kanssa yhtäaikaisesti on kehittynyt. Tuotantovälaineitten keskittyminen ja työn yhä laajemmalle ulottuva yhteiskunnallinen luonne saavuttavat kohdan, jolloin ne eivät enää kauvempaa pysy kapitalistisessa muodossaan. Se särkyä. Kapitalistisen yksityisomaisuuden hetki lyö. Ne, jotka ennen väkivalloin toisia ovat ryöstäneet, menettävät nyt omaisuutensa samalla tavalla. Rosvot rosvotaan . . .

— — — (Tämä yhteiskunnallinen vallankumous) palauttaa entiselleen uudestaan yksilöllisen omaisuuden, mutta sillä perustalla, minkä se on voittanut kapitalistisella aikakaudella, yhteistyön vapaitten työläisten kesken, maan ja työn kautta itse synnytettyjen tuotannon välineitten yhteisen omistamisen.

Yksilöitten omalla työllä lepäävän hajanaisen yksityisomaisuuden muuttumisella kapitalistiseksi omaisuudeksi on luonnollisesti paljon pitkäisempi, vaikeampi ja kovempi kehitys kuin jo yhteiskunnallisen tuotannon perustalla olevan kapitalistisen yksityisomaisuuden muuttamisella yhteiskunnalliseksi omaisuudeksi. Edellisessä tapauksessa on kyseessä, että

muutamat harvat riistäjät ryöstävät kansan suuria joukkoja, jälkimäisessä taasen, että kansan suuret joukot ryöstävät harvat riistäjänsä.

TIETEELLISEN SOSIALISMIN ARVOSTELUA.

Olemme nähneet, kuinka utopinen sosialismi arvosteli olevaa järjestystä, hylkäsi sen kelvottomana ja sen sijalle rakensi tietoisuuden syvyydestä uuden, täydellisen yhteiskuntajärjestelmän, jonka piti sisältää kaikkien vaikeuksien ja vääryyksien poistamisen ainoan oikean ratkaisun. Marx käytti historiallisia ja suhteellisia näkökohtia metafysillisten ja ehdottomien sijasta. Sosialismi säilytti edelleen olevan arvostelun, mutta nyt ei riittänyt yksinomaan hylkääminen, koetettiin ymmärtää ja selittää, kuinka tämä oleva oli syntynyt, sen historiallinen välttämättömyys aikanaan, samalla kertaa neuvottiin keinoja sen ratkaisuun ja näytettiin kuinka uusi, jonka täytyi tulla, jo tunkiheisiin vanhan särkyvän keskeltä.

Vaikkapa siis haavesosialismin arvostelu täydellä syyllä voi etsiä ja löytää arkoja kohtia sen turhantarkoissa haaveellisissa tulevaisuuskuvitelmissa, niin on tämä hyökkäystapa mahdoton käytettäväksi nykyistä sosialismia vastaan. Sillä se on todellakin likipitään löytänyt mitä se on etsinyt, olevan yhteiskuntakehityksen yleisen suunnan, mutta kieltäytyy kokonaan ryhtymästä „laittamaan tulevaisuuden kartanoköykkien reseptejä“, kuten Marx sanoo. Luonnollisesti ei tämä määrätty asema sisällä sitä, ettei voitaisi tehdä kokeita yleisin piirtein kehittää tärkeimmät seuraukset kapitalistisen tuotannon muuttumisesta sosialistiseksi. Mutta vaikka jättääkin huomiioon ottamatta vaikeuden sanoa tässä, mihin puoluenäkökannat loppuvat ja yksityisajatukset alkavat, kuuluu kuitenkin sosialistisen nnn sanotun „tulevaisuusvaltion“ ar-

vostelu tieteellisesti hyödyttömämpiin tehtäviin. Sillä joko sosialisteilla on oikein siinä, että kehitys nyt vastustamattomasti kulkee kohti sellaista asiain tilaa, ja silloin täytyy kansan tien käydä sinne, vaikkapa sitä kivilkuormana painaisi vallassaolevien luokkien hyvät aikomukset estää sitä koskaan saavuttamasta; tai myöskin erehtyy sosialismi kehityksen suunnan suhteen ja silloin ei koskaan saavuteta pelättyä tulevaisuuden maata. Poliittisessa päivänagitatsionissa antaa tämä kulunut „tulevaisuusvaltio“ vielä tilaisuuteen sopivia merkkejä itsestään — esimerkiksi Eugen Richterin irvistely, jota täällä Suomessakin porvarit lukuisasti ovat levittäneet — mutta sosialismin tieteellisestä arvostelusta on tämä tarkoitus pois kulunut.

Sinä pääkohtana, minkä johdosta tieteellinen riita sosialismin johdosta enimmäin kärjistyy, on välistä pidetty Marxin arvoteoriaa. Sitä vastaan on tehty joukottain hyökkäyksiä: jokaisen puolueettoman täytyy kumminkin myöntää, että ainakin kansantajuistieteellisessä arvostelussa annetuista iskuista useimmat sattuvat syrjään. Niinpä on tapana vetää Marxin väitettä, että sama työ synnyttää saman arvon, vastaan se väite, että myyntiarvo vaihtelee erilaisten suhteitten mukaan, päivänselvä tosiasia, jonka Marx kuten olemme nähneet itse on huomauttanut olevan nimenomaisen, mutta turhanpäiväisen varoituksen sekottamasta arvoa hintaan, kuten hän sanoo. Niinpä voidaan vieläkin nähdä ensimmäistä väitettä laiskasta työläisestä ahkerata suurempana tuottajana, jolta väitteeltä olemme nähneet Marxin „Kapitalissaan“ katkaisevan kärjen, käytettävän Marxin arvoteorian kukistamiseksi!

Yhtä vähän pitää paikkansa se väite, josta usein puhutaan, että Marx muka olisi „unohtanut“ luonnon osan kokonaan tuotannossa. Hän väittää nimenomaan vaihtoarvostaan, että se „ei voi sisältää enempää luonnon-ainetta kuin mitä sanokaamme vekselikurssi tekee“. Tämä perustelu voi varmasti itse lähtökohdassaan olla riidanalainen, mutta sellaiset jutut, että Marx olisi „unohtanut“ luonnon, ovat siksi perusteettomia kuin

suinkin on mahdollista. Kunniapalkinnon samallaisista murhaavista ilma-iskuista pitäisi kumminkin kuluu niille, jotka ovat kirjoittaneet Marxin arvoteoriaa vastaan aavistamalla, tai voimatta käsittää, että tavara Marxin mukaan on *historiallinen*, eikä yleisihmisellinen käsite. Olkoonpa niinkin, kuten tämän laatuiset arvostelijat väittävät, että tavara Marxin mukaan on sama kuin hyödyke, tahi kuten he käsittämättömissä tarkoituksissaan sanovat, että jos tavara on „historiallinen yleiskäsite“, on se sama kuin on asian hoito koko luonnon kanssa, niin olemme joutuneet kauvaksi tieteellisen keskustelun rajojen ulkopuolelle.

Yhden seikan kuitenkin voi helposti antaa anteeksi tarkotusperä-arvostelun sängen eriskummallisille harakanpesille: niiltä ei puutu vastinetta siinä, niissä olisi ollut syytä odottaa parempaa. Liian monet tieteilijän nimellä tunnetut tutkijat ovat, aikoessaan kumota Marxin, menetelleet siksi kevytmielisesti, ettei se voi kohottaa heidän tieteellistä arvoaan. Niinpä huomaamme Ranskan erään oppilaitoksen jäsenen Maurice Blockin teoksessa seuraavan hämmästyttävän mielettömyyden: „Marx väittää, että kuuden tunnin työ, olkoon se minkä laatuista tahansa, tuottaa kolme shillinkiä ja että kolme shillinkiä kaikkialla riittää kunnollista elämistä varten“. Ja Laveleye huomauttaa, että jos työmies saa (kysynnän ja tarjonnan ollessa yhtä suuret) palkan, joka täsmälleen korvaa työvoiman arvon, niin „ei havaita, miksikä Marx soti pääomaa vastaan“. Näin voi sanoa kuitenkin ainoastaan se lauma, joka sinä hetkenä kokonaan jättää huomioon ottamatta, miten jyrkästi Marx tuo esiin erotuksen työn tuottavaisuuden ja työvoiman tuotantokustannusten välillä, ja kuinka tästä erotuksesta johtuu koko se yliaivo, minkä kapitalistiluokka Marxin mukaan asiain nykyisessä tilassa ollen anastaa itselleen. Samalla tavalla tekee Schaffle, sekä silloin, kun hän ensin jossain määrin on puolustanut sosialismia ja sittemmin, kun hän ensin on käynyt sen kiimppuun, itsensä syypääksi liiankin tavalliseen väärinkäsityk-

seen, pitää Marxin oppia työajasta tavarain arvonnittajana ei sinä, mikä se todellisuudessa on, nimittäin kapitalistisen yhteiskuntajärjestelmän lakina, vaan ohjeena tuoton jaolle kommunistisessa yhteiskunnassa. Marx sanoo kuitenkin nimenomaan siinä ainoassa paikassa, jossa hän koskettelee viimeksimainittua kysymystä, että hän esimerkissään hyväksyy jaon suhteellisesti työaikaan nähden „ainoastaan verratakseen sitä tavaratuotantoon“, ja esittää mielipiteenään, että jakosäännöt tulevat vaihtumaan tulevan yhteiskunnan erilaisen kehitystason kanssa.

Se arvoteoria, minkä nykyään tiedemaailman enemmistö hyväksynee ja johon useat sosialismin tutkijoista kallistuvat, on kuitenkin se, jota usein nimitetään englantilaisen *Jevonsin* nimen mukaan, mutta jota itsenäisesti on kehittänyt „itävaltalainen koulu“ (Menger, Böhm-Bawerk, y. m.). Marx teki, kuten olenne nähneet, jyrkän eron käyttö- ja vaihtoarvon välillä, ja huomasi, että jos jätetään huomioimattamatta tavarakappaleitten (toisiinsa vertaamattomien) käyttöarvo, jää niihin jällelle ainoastaan se ominaisuus, että ne ovat työntuotteita. Ei, huomauttaa Jevonsin — tässä seurataan erästä G. F. Steffenin kirjutusta — paitsi „konkreettista“, laatumääräistä käyttöarvoa (tai hyötyä) on niillä myös „abstraktinen“, ainemääräinen, siis verrannollinen käyttöarvo (tai hyöty), ja *tämä* muodostaa vaihtoarvon. Hyödykkeiden (siihen luetuna tavarat) telitävänä on tyydyttää ihmisten tarpeita, mikä voi tapahtua eri määrässä. Mutta mitä enemmän on käytetty jotain hyödykettä, sitä enemmän laskee ainemääräinen hyöty samanlaatuisten hyödykkeiden lisääntymisestä; jos minulla jo on kolme kiloa leipää päivässä syömistä varten, on minulla luonnollisestikin neljännestä kilosta vähän hyötyä verrattuna siihen minkä arvoisia edelliset, varsinkin ensimmäinen, olivat. Jos nämä havainnot ulotetaan yhteiskuntaan, niin huomataan, että yhteiskunnassa oleva tavarapaljous määrää sen vaihtoarvon — kuta runsaammoin on tavaraa, sitä pienempi on vaihtoarvo —

ja sillä tavalla, että vaihtoarvon mittaajana on *ain* abstraktinen käyttöarvo, joka vielä aiheuttaa ostotarjouksen eli jota Jevons kutsuu *rajahyödyksi*. Jevonsin arvoteoriaksi tulee siis: tavaran vaihtoarvo on sen rajahyöty ja määrää sen tavaran paljous.

Tämä teoria etsii siis arvon lähteen ihmisestä itsestään ja sitoo taas, vaikkakin sekottamatta niitä, Marxin ehdottomasti erottamat käsitteet käyttö- ja vaihtoarvosta yhteen. Tavaran arvoa ei silloin johdeta suoraan sen tuotantokustannuksista, vaan päinvastoin tehdään nämä kustannukset juuri siksi, koska edeltäpäin tunnetaan se arvo, minkä tuote on saapa; ja samalla tavalla saavat tuotantovälineet arvonsa niiden tuotteiden arvosta, mitkä niillä tuotetaan. Mutta toiselta puolen on selvää, että jos tavaraa vaan voidaan paljottain lisätä ihmistyön kautta, eivät tavaran myyjät voi tyytyä siihen, että sen vaihtoarvo saa laskea tavaraan pannun työn arvoa alemmaksi. Yksityiskapitalistisessa yhteiskunnassa, jossa on vapaa kilpailu, tulee sen tähden tavaran vaihtoarvo olemaan lähes sama kuin niiden tuottamiseen yhteiskunnallisesti välttämättömän työn arvo. Tämän ajatuskannan mukaan tulee siis Marxin arvolaiksi historiallista yhteiskuntauudistusten erityistapausta varten, jota hän on tutkinut, tähän kaikkeen nähden niin sanoaksemme „tosi teoria päälle asettuna“ — lopputulos, mikä tekee paljoa helpommaksi ymmärtää, että Jevonsin arvoteorian kannattajissa löytyy täysverisiä sosialisteja, niinkuin eri vivahtuksia olevia yhteiskuntauudistajiakin porvarillisen yhteiskunnan pohjalla.

Sitä vähemmän kiinnitämme huomiota siihen, miten Marxin arvo-opin puolustajat vuorostaan ovat vastanneet jevonismille, kuin luonnollisesti koko tähän kiistaan arvo-opista, vaikkakin sen loppu on tärkeä sosialismin arvostelun määrättyjä muodostelemista varten siitä mikä on, koska se ei kuitenkaan ollenkaan ole ratkaiseva kysymykselle: yksityiskapitalismi tai sosialismi. „Marx ei ole koskaan perustanut sosialistisia

vaatimuksiaan arvo-oppiinsa“, sanoo Fr. Engels aivan oikein. „vaan siihen, että kapitalistinen tuotantotapa *välttämättömästi romahtaa kokoon*, väite, joka silmiemme edessä joka päivä yhä enemmän toteutuu“. Vaikkakin Marxin arvo-oppi lopullisesti heitettäisiin sikseen kapitalistisen tuotantomekanismin ja sen yliarvon selitysyhteyksensä, niin on kuitenkin järeällä se *kieltämätön tosiasia*, että vallassaolevat luokat kokonaisuutteen katsottuna nykyisissä olosuhteissa täyttävät tuskunsa sillä ylijäämällä, joka ei tule heidän omasta vaan toisten työstä. Yliarvoa ja sen seurauksia ei siis kuitata Marxin arvoteorialla. Ellei meillä olisi mitään parempaa varmuutta tulevasta radikaalisesta mullistuksesta kuin että nykyinen työn tulosten jako on väärä, niin voisimme, tuumii Engels, saada kauan odottaa. Luokkavastakohtien epäoikeus on ennenkin ollut tunnettu, mutta ilman vaikutusta. Mutta kun meidän päivinäme huuto luokkaerotuksen häviöstä herättää sellaista vastakaikua yli koko maailman, niin riippuu se siitä, että ajanmukainen suurteollisuus on luonut osaksi köyhälistön, jonka täytyy panna toimeen tämä tehtävä uhalla että alenevat kiinalaisten kulien veroisiksi, osaksi porvariston, joka yksin omistaa kaikki tuotanto- ja elinvälineet, mutta osottaa joka kiertokaudella sitä seuraavine keikauksineen, että se ei kykene kauemmin johtamaan yhteiskunnan tuotantovoimia. Tuotantovoimat ovat kasvaneet vanhan tuotantotavan pään yli - siinä on, lopettaa Engels, nykyaikaisen sosialismin voitonvarmuus

Pääkysymykseksi tieteellistä sosialismia vastaan tai puolesta puhuttaessa täytyy siis tulla: ovatko Marxin näkökohdat nykyisen yhteiskuntakehityksen *yleisestä suunnasta* oleellisesti oikeita tai oleellisesti väärä? Tai kuten Kirkup kirjottaa Encyclopaedia Britannicassa: „Johtavatko aikamme todella elinvoimaiset ja vaatuvat virtaukset kohti korkeampaa ja parempaa yhteiskuntajärjestelmämuotoa, kohti sosialismia? Siinä on koko kysymys.“

Vastauksen etsiminen tälle kysymykselle ei kuulu tämän kirjasen tehtäviin. Esitämme tässä asioita ai-noastaan sen vuoksi, että lukija, kun hän itse alkaa etsiä tätä vastausta ryhtyy työhönsä oikeasta päästä.

Jos voidaan näyttää, että suurteollisuuden tuotanto ei ole se vaikuttava voima yhteiskunnassamme, joka siihen yhä kasvavassa määrässä painaa leimansa, vaan sen sijasta pikkuporvarillinen tuotanto voi kuten ennenkin tarjota laajoille yhteiskuntakerroksille koltuul-lisen ja huolettoman toimeentulon, on sosialismi tärkeimmässä kohdassaan todistettu vääräksi.

Vielä on syntynyt riitoja siitä — eikä kaikkein vähimmin sosialistien keskuudessa Saksan n. s. revisionistisessa suunnassa, jonka puolustajista Bernstein, David y. m. väittävät, että marxismin kaavake suur-tuotannon kasvavasta ylivallasta on liian ehdottomaksi määritelty. Heidän väitteensä mukaan voi tilasto vasta näyttää asian todellisen laidan; mutta tässä, samoin kuin niin monessa muussakin tapauksessa yritetään „numeroilla todistaa mitä tahansa“. — Otaamme tähän näytteeksi muutamia numeroita Saksasta:

Vuonna 1882 laskettiin teollisuuden ja kaupan ko-konaistuotannosta puolet suurteollisuuden ansioksi, v. 1895 oli prosenttimäärä kohonnut jo 60—70 välille. Jokaisesta 100 henkilöstä työskenteli tehtaassa, jossa oli

	1882	1895
1—5 työntekijää	59,0 %	46,0 %
6—50 "	19,0	23,0
51—yli 1000 "	22,0	29,0

Samaan suuntaan menevät numerot yleensä kai-kissa muussakin maissa.

Kuten yllä olevasta näkyy, on pikkutuotannon hä-viö yhteiskunnallisessa merkityksessä eittämätön, mutta kumminkin on kiirehditty siitä vetämään liian aikau-sia johtopäätöksiä sen lopullisesta häviöstä. Se ei katoa, mutta muuttaa luonnettaan. Suurtuotanto työntää sen syrjään, mutta pysyy se ja vieläpä voi

kukoistaakin eräillä erikoisaloilla. Missä määrin sitä vastoin tällainen pikkutuotanto voi puolustaa jonkun kansan koko taloudellisen elämän riippumattomuutta yhä kasvavaa suurkapitalisminia vastaan, on kokonaan eri asia.

Kun näin teollisuuden alalla (samoin kuin kaupan, kun pidetään tarpeeksi paljon silmällä sitä seikkaa, että suuri joukko pikkukauppiaita itse asiassa elää köyhälistön omaisissa olosuhteissa) näyttää siltä, että asioiden vanha järjestys on muuttumassa toiseksi, ei tämä kehityskulku esiinny maanviljelyksen alalla suurliikkeiden voittamisessa, vaan eräässä toisessa muodossa. Useimmissa paikoin on tällä työalalla edistymässä n. s. pikkuviljelys, samalla aikaa kun suurviljelys näyttää häviämisen merkkejä. Mutta voimaperäinen viljelys, jonka yhä enemmän on pakko tulla käytäntöön, edellyttää pääoman omistamista jo pieneinpäkin maanviljelystä varten. Muinoin niin itsenäinen ja omillaan toimeentuleva pikkutalonpoika tulee yhä enemmän riippuvaksi yhteiskunnan yleisestä tilasta sekä samalla maaseudulle tunkeutuvasta teollisuudesta. Yhä vähemmän voi hän määrätä yhteiskunnan muodostumista, maataviljelevän väestön lukumäärä on kaikkialla alentumassa suhteellisesti, vieläpä hyvin monin paikoin ehdottomasti enemmänkin. Sentähden näyttääkin monessa suhteessa liika käreelliseltä vetää johtopäätöksiä yksilöllisen tuotannon elinvoimaisuuden puolesta sitä, että Marxin esittämät mielipiteet maan kokoontumisesta muutamien harvojen käsiin eivät näytäkään toteutuvan sillä tavalla kuin hän ajatteli.

Suuri enemmistö arvostelukykyisistä henkilöistä hyväksyy kyllä sen ajatuksen, minkä jo prof. Fahlbeck lausuu ennen mainitussa kirjassaan: „Vastansanomaton tosiasia on, että eräät ainekset väliluokista ovat häviön omia. Pientä liikkeenharjottajaa painostaa kilpailu vahvemman liikeveljen kanssa, alapuolelta taas työmiesten korkeamman palkan vaatimukset; molemmat nämä vaikuttavat, että hän ja hänen

sukunsa vähitellen työntyvät pois maailmasta". Toinen kysymys on, onko Marx siinä oikeassa, kun hän puhuu yhä enemmän kasaantuvasta rikkaudesta yhteiskunnan yhdelle luokalle ja yhä kasvavasta häädystä köyhälistön keskuudessa, varsinkin mitä tulee tähän viimeiseen olettamiseen. Jos niin olisi asian laita, kulkisimme me jotenkin varmaan sitä yhteiskuntaromahdusta kohti, jota anarkistit tahtovat kii-rehtiä, mutta minkä sosialidemokratian koko uudistus-työ tahtoo tehdä kokonaan tarpeettomaksi. On totta kuten prof. Fahlbeck on lausunut, että „ennenkuin kaikki ne voimat tulivat esiin, mitkä tehdaslakien, työväen järjestöjen y. m. muodossa asettivat rajan työmiesten rajattomalle riistämislle työnantajain puolelta, oli taloudellisen kehityksen tarkoituksena vapaan kilpailun aikaan epäilemättä koota yhä kasvavat rikkaudet yksinomaan harvoille". Mutta jatkuuko sama pyrkimys yhä vieläkin, tai onko työväestön taloudellisessa asemassa senjälkeen tapahtunut jonkinlainen lujittuminen? Useimmat nykyajan sosialisteista ovat valmiit myöntämään, että työväenluokan koko elin-asema on yleisesti katsoen ehdottomasti parantunut viimeisen puolivuosisadan aikana, mutta he osottavat toiselta puolen osaksi suurten ihmisjoukkojen epävarmaa asemaa, joka paraiten tulee esiin liike-pulien aikana, osaksi että työväenluokan osa kansallisen työn tuotteesta tuskin on lisääntynyt samassa määrässä kuin itse tämä tuote, eli toisin sanoen, että köyhälistö ehkä elää nyt hiukan paremmin, mutta että rikkaiden rikkaus on kasvanut vielä enemmän. Toiselta puolen koettaa osa taloustieteilijöitä osottaa, että sekä työläisten että keskiluokan osa kansallisesta tulosta tulee yhä huomattavammaksi.

Olemme tässä esittäneet ainoastaan suorastaan kysymykset, jättäen lukijoihmemme huoleksi muodostaa itse arvostelunsa asioista. Eikö voida joukkojen hädän sijaan säilyttämällä nykyisen yhteiskunnan perusedellytyksiä saattaa yleistä hyvinvointia, eikö pakollinen työttömyys voi kadota ja eikö voida aikaansaada

ripeää tasotusta nykyään vallitsevissa yhteiskunnallisissa vastakohdissa? Tai täytyykö tie tähän päämaaliin, kuten sosialistit ajattelevat, ilman pelkoa ohjata sille suunnalle, että askel askeleelta muutetaan yhä useampia nykyajan suurista tuotantohaaroista yhteiskunnan johtoon ja omiksi, samalla aikaa kun toiselta puolen osuustoiminta irrottaa yksityiskapitalistisen tuotannon ja ammattiyhdistykset puolustavat sekä parantavat työläisten elämänasemaa ja tuovat perustuslaillisia periaatteita työsopimuksen muodostamiseen?

LOPPUSANAT.

Tieteellisen sosialismin teorian yhtymisestä työväenluokan käytännöllisiin vapausharrastuksiin on syntynyt nykyaikainen *sosialidemokratia*. Pääpiirteet sen kehityksestä „Internationalen“, Lassallen ja Parisin kommunin ajoista, läpi sosialistilakien myrskyjen vuoteen 1894, käyvät selville m. m. „Sosialidemokratia, sen synty ja kehitys vuoteen 1894“-nimisestä kirjasta, joka on ilmestynyt suomeksi „Sosialistin Kirjapaino-Osuuskunnan“ kustannuksella Turussa. Kehotamme kaikkia tämän vihkosien lukijoita tutustumaan siihen.
